

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyriľometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské sociální práce

Sociální a charitativní práce

Kateřina Kargerová, DiS.

Postoj sociálních pracovníků k homoparentalitě

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Vlastimil Vohánka, Ph.D.

2019

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracovala samostatně na základě použitých pramenů a literatury uvedených v bibliografickém seznamu.“

V Olomouci dne:

..... Kateřina Kargerová, DiS.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda velmi poděkovala především svému vedoucímu práce Mgr. Vlastimilu Vohánkovi, Ph.D. za jeho ochotu a čas, který mi věnoval a současně Mgr. Petru Hudcovi, který mi v průběhu celé práce poskytoval cenné rady a oporu.

Dále děkuji všem svým blízkým za podporu a trpělivost, kterou mi poskytovali během celého studia.

Obsah

Úvod.....	6
1 Vysvětlení pojmů.....	9
1.1 Homosexualita.....	9
1.2 Homoparentalita.....	13
1.3 Registrované partnerství.....	14
1.4 Postoje.....	15
2 Homoparentální rodina.....	16
2.1 Argumenty PRO a PROTI.....	16
2.2 Rodičovství v homoparentální rodině.....	20
2.3 Lesbické rodiny.....	22
2.4 Otcovství gayů.....	24
3 Sociální práce s homoparentálními rodinami.....	27
3.1 Sociální práce s LGBT seniory.....	30
3.2 Informace získané od pracovníků OSPOD.....	32
4 Metodologie výzkumu.....	35
4.1 Kvalitativní výzkum.....	35
4.2 Zkoumaný soubor.....	35
4.3 Individuální polostrukturovaný rozhovor.....	36
4.4 Etická dimenze výzkumu.....	37
4.5 Popis techniky sběru dat a jejich zpracování.....	37
5 Cíl šetření a výzkumná otázka.....	39
6 Popis zkoumaného souboru.....	41
7 Analýza dat.....	42
7.1 Postoje sociálních pracovníků k homoparentálním rodinám.....	42
7.2 Možnosti výchovy dětí homosexuálním párem.....	45
7.3 Argumenty PRO/PROTI.....	46

7.4	Postoje církve	48
7.5	Pomoc sociálního pracovníka	50
7.6	Manželství pro všechny.....	52
8	Shrnutí výsledků výzkumu	55
9	Diskuze	57
	Závěr	60
	Použitá literatura	62
	Internetové zdroje	65

Úvod

Sociální pracovník se orientuje v mnoha případech na osoby, které jsou nějakým způsobem ve společnosti sociálně znevýhodněné. Jejich hlavním cílem je potom pracovat s lidmi, kteří chtějí ve svém životě dosáhnout nějaké změny. Aby sociální pracovník mohl pracovat společně s lidmi, a přinášet jim trvalé změny, musí mít postoje a hodnoty, které dosahují uznání i jiných životů a okolností s nimi spojených.

Tato práce tak může sloužit nejen jako zdroj informací pro sociální pracovníky i veřejnost, ale taktéž se zde budu věnovat samotné kapitole o sociální práci s homoparentálními rodinami. Samotné téma LGBT komunity je velkou výzvou pro kritickou sociální práci a s ní spojenou opresi, které jsou tito lidé vystaveni. Já se v této práci zaměřím spíše na více specifické problémy, jako je například sociální práce s LGBT seniory či na studii Sešívání rodiny, která je zaměřena na informace poskytnuté od pracovníků OSPOD.

Mezinárodní požadavek, aby sociální pracovník podporoval LGBT¹ komunitu, je otázkou etického kodexu. Sociální práce vyžaduje, aby se v této disciplíně prosazovala sociální spravedlnost nejen ve vztahu k lidem, s nimiž se vytváří pracovní kontakt, ale i ve společnosti jako celku. Sociální pracovník má povinnost napadat jednotlivé formy diskriminace, například na základě věku, sexuální orientace, kultury, barvy pleti, náboženského vyznání a podobně.

Tohle téma mě napadlo náhodou. Jednoho dne jsem stála frontu v jednom bistro, kde jsem si všimla petice na podporu uzákonění manželství pro všechny. Tento název mě natolik zaujal, že jsem o tom začala pátrat více. Na sociálních sítích se mi začaly objevovat upoutávky na organizaci Jsme fér.cz, která je iniciativou usilující o zrovnoprávnění LGBT komunity v Česku. Také jsem narazila na blog spravovaný homosexuálním gay párem, který vychovává své dvě dcery. Jejich příběh byl nejspíš tím, co mě namotivovalo k tomu, se na tohle téma více zaměřit. Zjistila jsem si tedy literaturu nejen tuzemskou ale i zahraniční. Následně se tohle téma začalo také objevovat v televizním vysílání, řešilo se v Poslanecké sněmovně. Ta začala v listopadu 2018 jednat

¹ LGBT: je zkratka označující lesby, gaye, bisexuály a transgender osoby. Zkratka tak zahrnuje osoby s menšinovým sexuálním zaměřením vůči heterosexuálnímu zaměření (LGB) a osoby s menšinovou sexuální či genderovou identitou. (T, příp. též IQ). T znamená osoby transgenderové popřípadě transsexuální, I označuje intersexuální a zkratka Q anglicky queer neboli jakákoliv forma jinakosti, nejčastěji v sexuálním či genderovém kontextu.

o návrhu změny Občanského zákoníku, která by umožnila tzv. manželství pro všechny. Další čtení proběhlo 26. 3. 2019, které bylo přerušeno a přesunuto na další jednání. Je možné, že Poslanecká sněmovna návrh zákona schválí a narostl by tak počet homoparentálních rodin, které se do teď skrývaly.

S tím se také pojí nová příležitost pro sociální práci. Myslím si, že tyto páry jsou pro mnoho sociálních pracovníků něčím novým a tak bych ráda nenápadnou formou obrysově zmapovala také jejich obecné znalosti o uvedené cílové skupině. Jsem si vědoma toho, že tohle téma může působit na každého jednotlivce rozdílnými pocity. Po celou dobu svého psaní jsem se setkávala s různými názory od spousty lidí, které byly jak negativní, tak pozitivní. Často mi ale bylo také vytýkáno, že by do takového tématu na katolické škole nešli, zatímco já zastávám opačný názor. V práci popisuji věci tak, jak jsou dané i na základě různých výzkumů. Žijeme v 21. století, a i o takových životních situacích je potřeba mluvit.

Každý sociální pracovník by se měl řídit Etickým kodexem z roku 2005. Ten popisuje, že by sociální pracovník měl respektovat různorodost klientů a zaměření sociální práce na zajištění rovných příležitostí bez rozdílu věku, genderu, sexuální preference, třídy, postižení, rasy, kultury i víry. Doteď bylo téma homosexuality dáváno do pozadí, ale v současné době je mu, i s ním spojenému rodičovství, věnována značná pozornost. V České republice funguje od roku 2006 zákon o registrovaném partnerství. Nevýhodou tohoto svazku pro gay/lesbické páry je to, že jsou jim upírána některá práva ve srovnání se svazky heterosexuálních osob.

Homosexualita byla vnímána po dlouhá staletí jako nemorální a hodna odsouzení. Postupem času byla uznána za plnohodnotnou sexuální orientaci. Se zvyšující se tolerancí narůstá také otázka rodičovství. I přesto, že homoparentální rodiny se v České republice již vyskytují, stále pro ně neexistuje žádný právní rámec a otázkou je, zdali nějaký vůbec vznikne. Pokud ano, měli by se sociální pracovníci připravit na práci s těmito rodinami.

Cílem této práce je zjistit postoj sociálních pracovníků k homoparentálním rodinám. V první části práce se věnuji kompilaci z odborné literatury, kde jsem vysvětlila pojmy spojené s homoparentalitou, zaměřila jsem se na některé argumenty pro a proti homoparentálním rodinám, obecně jsem popsala rozdíly v rodičovství gayů a leseb a zaměřila jsem se také na sociální práci s homoparentálními rodinami. V těchto tématech

budu čerpat z odborné literatury, kterou prezentuje například Himl et al., (2013), Sedláčková (2009), Polášková (2009), Nedbálková (2011), Sokolová (2009) a další.

Výzkumná část popisuje metodiku výzkumu a tvorbu otázek k mému polostrukturovanému rozhovoru s cílem zmapovat postoje sociálních pracovníků k homoparentálním rodinám. Výzkum je proveden formou kvalitativního výzkumného šetření. V této části jsem pracovala s literaturou, která se věnuje kvalitativnímu výzkumu od různých autorů např. Miovský (2006), Žižlavský (2003), Hendl (2017), Lužný (2013) nebo Disman (2011) a pár dalších.

Ráda bych také zmínila, že stejnou osnovu má i moje absolventská práce s názvem Homoparentalita z pohledu sociálního pracovníka, jejímž cílem bylo připravit teoretické podklady a výzkumný design pro mou bakalářskou práci na téma Postoj sociálních pracovníků k homoparentálním rodinám

1 Vysvětlení pojmů

V této kapitole bych ráda popsala několik zásadních pojmů, které se pojí s tématem. Jako první popíši samotnou homosexualitu. Ta bývala také dříve spojována s oblastí zneužívání dětí a na popud toho, bylo vytvořeno několik výzkumů od různých autorů, které bych zde ráda uvedla. Dále popíši téma homoparentality a registrovaného partnerství. Pokusím se také o popis definice postoje.

1.1 Homosexualita

Homosexualita se považuje za celoživotní neměnný stav, kdy je jedinec sexuálně orientován na stejné pohlaví. V tomto případě se hovoří o sexuální orientaci. Jedinec si tak vybírá osoby stejného pohlaví za účelem citových a sexuálních vztahů, které se vyrovnají vztahům heterosexuálním. Dříve byla homosexualita trestána trestem smrti, později vězením a považována za nemoc. V současnosti se považuje za nepatologické trvalé zaměření jedince. Pod homosexualitou si lze představit lesbismus v případě žen a u mužů je nejčastěji používán pojem gay. Většina homosexuálů zahajuje své vztahy jako heterosexuální partnerství. Po čase zjistí, že z homosexuálních kontaktů mají vyšší uspokojení, než zažívají v heterosexuálním vztahu a objeví v sobě tak skrytou sexualitu (Himl et al., 2013).

Autorka Janošová (2000, s. 13) ve své knize s názvem Homosexualita v názorech současné společnosti popisuje dvě definice homosexuality. První definice je popsána z hlediska lékařského v době, kdy byla homosexualita považována stále ještě za nemoc. „Homosexualitou rozumíme trvalou citovou a erotickou preferenci osob stejného pohlaví. Je to celoživotní, neměnný a nezvolený stav, charakterizovaný tím, že jeho nositel je pohlavně přitahován a vzrušován převážně či výlučně osobami stejného pohlaví.“ Druhá definice je pojímána ze sociálního zaměření a vznikla o dva roky později než lékařská. „Homosexualita je geneticky determinovaný celoživotní a neměnný stav libida, při kterém jedinec za podmínek možností svobodné volby preferuje za účelem sexuálního a citového kontaktu objekt stejného pohlaví, přičemž se tento vztah se svojí kvalitou v plné míře vyrovná vztahu heterosexuálnímu.“

Homosexualita bývala v minulosti často trestána a v některých zemích trest za ni přetrvává i dodnes. V 70. letech byla homosexualita v USA velkým tématem. Převládá názor, že homosexuálové vystavují hrozbu dětem, a to zejména učitelé.

Jejich chování společnost považovala za deviantní a zastávala názor, že předkládají dětem velmi špatný vzor, snaží se sexuálně zneužívat děti, hrát s nimi sexuální hry a podobně. S tímto názorem souhlasilo v roce 1970 více než 70 % osob. V roce 1999 byl proveden národní výzkum, kde s tvrzením o zneužíváním dětí souhlasilo asi 29 % heterosexuálních osob. Později, v roce 2005 byl proveden další výzkum, ve kterém již větší počet (54%) Američanů souhlasil s tím, aby homosexuálové měli také možnost učit jejich děti na školách (Gregory M. Herek, [online] 2016).

Jak autor zmínil výše, homosexualita byla a dodnes je často spojována s tématem zneužívání dětí. Na tohle téma, bylo vytvořeno několik výzkumů, které jsou vhodné ke zmínění. Prvním z nich je výzkum provedený v roce 1978 na 175 dospělých mužích, kteří byli v Massachusetts odsouzeni za sexuální útoky na dítě. Při provádění výzkumu ani jeden z těchto mužů neprokazoval známky výhradně homosexuální orientace. Autory tohoto výzkumu jsou Groth a Birnbaum, kteří poznamenali, že několik zkoumaných mužů potvrdilo, že mají sexuální zkušenost s mužem, ale nijak to nemění jejich preferenci k ženám. Žádného z těchto mužů nijak zásadně nepřitahoval jiný muž (Groth, A.N., & Birnbaum, H.J., 1978, s. 175-181).

Doktorka Carole Jannyová taktéž nedokázala nalézt spojení mezi homosexualitou a zneužíváním dětí. Zaměřila se na 352 lékařských grafů, které představovaly sexuálně zneužitá děti, hospitalizované v dětské nemocnici v Denveru, během jednoho roku od 1. 7. 1991 do 30. 6. 1992. Sexuální útoky byly asi v 1% provedené osobami homosexuálními nebo bisexuálními (Jenny et al., 1994, s. 41-44).

Posledním příkladem je výzkum kanadských vědců, kteří pozorovali, jak homosexuální a heterosexuální muži reagují na snímky mužů a žen různého věku. Na některých snímcích byly osoby nahé, jinde oblečené. Snímky byly doprovázené zvukovými efekty. Při tomto výzkumu byl sledován penis mužů pro měření sexuálního vzrušení. Stručně řečeno, výzkum nedokázal potvrdit nebo podpořit hypotézu, že by homosexuální muže sexuálně přitahovali děti více než muže heterosexuální (Freund et al., 1989, s. 107-117).

Osoba, která vyvolala ve společnosti názor, že by homosexuálové měli sexuálně zneužívat děti, je Paul Cameron a jeho výzkum, který zneužívání potvrzuje. V článku z roku 1985, který publikoval, uvádí, že člověk homosexuální se dopouští homosexuálních činů s dětmi a zahrnuje je do svých sexuálních praktik. Dospěl

k názoru, že až jedna třetina sexuálních útoků je vyvolána homosexuály. Nicméně jeho průzkum podléhá metodologickým nedostatkům a jeho údaje jsou tak neprůkazné. I přesto dodnes mnoho autorů cituje a vychází z jeho průzkumu a snaží se tak propojit homosexualitu se zneužíváním dětí (Gregory M. Herek, 2016).

Při mém studiu cizojazyčné literatury mi byla doporučena převážně teologická, ale přitom i sociálně vědecky relevantní kniha *The Bible and Homosexual Practice* od Roberta A. J. Gagnona (2001). Kniha se věnuje mimo jiné také homosexualitě a různým výzkumům provedeným na tohle téma přibližně do roku 2000 z různých pohledů a názorových odvětví. Chtěla bych o této knize informovat a obecně popsat, co pro mě bylo zajímavé a přínosné vzhledem k mému tématu práce.

Autor shrnuje poznatky týkající se výzkumu vlivu prostředí na homosexuální chování, otázkám homosexuálního mozku, genům, vrozeným predispozicím a podobně. Velmi podrobně se také věnuje homosexualitě jako vybranému/podvědomému/ovlivnitelnému chování. Tohle demonstruje na studiích, které jsou věnovány výzkumu dvojčat, způsobům výchovy, tlaku okolí nebo společenskému tlaku. Zdůrazňuje taky strach z heterosexuálního vztahu a jejich selhání, brzkým sexuálním zkušenostem a experimentování. Dospěl také k tomu, vnější vlivy, jako například socializace, má větší vliv na vývoj jedince a jeho následné chování než genetické predispozice.

Gagnon se věnuje i otázkám městského způsobu života, vzdělání a soustředí se na možnost/příležitost homosexuálních zkušeností. Podrobně popisuje výzkum ohledně nestálosti/proměnlivosti a neidentifikovatelnosti homosexuality jako takové. Na tyto výzkumy automaticky navazují další, které provedl Alfred Kinsey – Mohou se homosexuálové vyléčit? Napsal dvě knihy o lidském sexuálním chování, každá obsahuje asi 800 stran. Zabývají se sexuálním chováním muže a ženy. Výzkumy Kinseyho pobouřily část americké veřejnosti a vyvolaly bouřlivé reakce (Doporučuji shlédnout dokumentární film *Kinsey* z roku 2004).

Zabýval se tématy, která na tehdejší dobu byly tabu a některé z nich jsou tabu i dodnes. Jedním z témat knihy *The Bible and Homosexual Practice* je otázka, zda je možné určit nějakou příčinu, potažmo morálně teologicky vzato viníka homosexuality, a lze je přesně definovat?

Postoje k homosexuálním ženám budou vždy jiné než ke gay párům, a to hlavně z pohledu sexuality. Kniha se zabývá mj. tím, kdo homosexuál je a co dělá homosexuála homosexuálem. Mluví o možnostech jejich léčby. Velmi dobře pojednává otázky vnitřních tužeb, skrývání opravdového sexuálního vzrušení, akceptování „vyléčeného“ homosexuála jako člověka, kterého vzrušuje stejné pohlaví, ale dokáže tomu odolat. (Stejně tak, jako vyléčeného alkoholika společnost bere jako člověka, kterého alkohol láká, ale nenapije se?)

Řeší se také téma počtu sexuálních partnerů v homosexuální komunitě, detailně je popsáno časté střídání partnerů, hlavně u mužů, a s tím související problémy. (Nestabilita gay párů, krátkodobost vztahů, extrémně vysoké riziko sexuálně přenosných chorob a s tím související náklady na léčbu, které platí pro společnost. Vysoké riziko užívání alkoholu a drog v komunitě homosexuálů, riziko sebevražd a psychologických potíží).

Jako poslední bych zmínila vztah homosexuality a církve podle této knihy. Bůh stvořil vše tak, jak chtěl, ale nesouhlasí s tímto chováním, které je považováno za hříšné. Kdyby církev požehnala homosexualitě, co by potom následovalo? Kniha na tento scénář nahlíží negativně, z důvodu naznačených výše, i z důvodů teologických. Její podrobnější diskuzi se však v této práci věnovat nemohu (Gagnon, 2001).

S těmito argumenty od Roberta Gagnona pracuji níže v kapitole 3, kde jsem se zaměřila na sociální práci s homoparentálními rodinami. Sociální pracovník by měl umět pomoci svým klientům, kteří čelí jistým problémům, a to i bez ohledu na jejich sexuální orientaci. Gagnon vidí v homosexuálním chování spíše menšiny, které vyvolávají jisté morální a psychologické otázky. Pokud by sociální pracovník zaujal stejný postoj jako Gagnon a byl by v pozici značně negativním vůči takovému chování, jak by potom mohl takovému klientu pomoci?

Vzhledem k tomu, že jsem výše naznačila téma církve, považuji za vhodné uvést zde alespoň pár příkladů z Katechismu katolické církve a pojetí homosexuality.

„§2357: Homosexualita označuje vztahy mezi muži nebo ženami, kteří pociťují pohlavní přitažlivost, výlučně nebo převážně, k osobám téhož pohlaví. Během staletí a v různých kulturách se projevuje velmi rozmanitými způsoby. Její psychický zrod zůstává z velké části nevysvětlitelný. Tradice, opírající se o Písmo

svaté, které představuje homosexuální vztahy jako velkou mravní spoušť, vždy prohlašovala, že „homosexuální úkony jsou vnitřně neřízené“. Odporují přirozenému zákonu. Odlučují pohlavní úkon od předávání života. Nejsou plodem opravdového citového a pohlavního doplňování se. V žádném případě nemohou být schvalovány.“

„§2358: Nezanedbatelný počet mužů a žen má hluboce zakořeněné homosexuální sklony. Toto zaměření, které se objektivně vymyká řádu, je pro většinu z nich zkouškou. Proto mají být přijímáni s úctou, soucitem a jemnocitem. Vůči nim je třeba se vyhnout jakémukoliv náznaku nespravedlivé diskriminace. Takové osoby jsou povolány naplnit Boží vůli ve svém životě, a jsou-li křesťany, spojit těžkosti, s nimiž se mohou setkat v důsledku svého stavu, s obětí Pána na kříži.“

„§2359: Homosexuální osoby jsou povolány k čistotě. Skrze ctnost a sebeovládání, jež vychovává k vnitřní svobodě, často skrze podporu nezištného přátelství, modlitbu a svátostnou milost mohou a mají se postupně a rozhodně přibližovat ke křesťanské dokonalosti.“

„§2396: Mezi hříchy, které odporují čistotě, je třeba uvést sebeukájení, smilstvo, pornografii a homosexuální praktiky.“²

1.2 Homoparentalita

V době středověku se pod pojmem rodina objevovaly asi dvě představy, které se lišily od představ dnešních. První z nich považovala rodinu za takzvanou velkou domácnost. Domácností se myslelo větší nebo velký počet lidí, kteří spolu sdíleli jednu domácnost i hospodářství, které vždy podléhalo jedné autoritě. Tato představa pochází i ze samotné Bible a římského práva (Možný 1990, s. 17–18).

V době středověku se do rodin počítali mimo pokrevní příbuzné i ostatní členové domácnosti včetně například otroků i služebnictva. Takováto představa panovala až do první poloviny 19. století (Možný 1990, s. 17–18).

Druhé pojetí rodiny pochází spíše ze společenského působení takzvaných vládnoucích tříd. Rodina byla chápána jako pokrevní příbuzenství. Znamenala totéž, co rod (Možný 1990, s. 17–18).

²http://www.katechismus.cz/hledej.php?styp=all&typ=HP&hledej_co=homosexualita&search=homosexualita&search_kde=1&x=0&y=0

Dnešní moderní představa o (tzv. nukleární či atomární) rodině představuje manželský pár složený z matky a otce a jejich společných dětí. Jak ale vidíme, i tyto představy o rodině postupně upadají a vyrůstá tak nová představa, kdy není základem heterosexuální pár a jejich děti. Je zde velký počet rodin rozvedených, kdy děti vyrůstají buď s matkou, nebo s otcem a jejich novými partnery. Děti tak za svůj život mohou vystřídat i několik rodičů. V dnešním moderním světě narůstá počet alternativních rodin, z nichž některé mohou být homoparentální.

Homoparentální rodina se skládá ze dvou partnerů homosexuálů, ať už leseb nebo gayů, kteří společně vychovávají děti. Mnoho z nás by těmto rodinám mohlo dát název homosexuální rodiny či stejnopohlavní. Tento název použít nelze z toho důvodu, že homoparentalita je spojována s výchovou dětí. Homosexuální rodiny jsou primárně posuzovány podle sexuální orientace rodičů a neberou v potaz sexuální orientaci dětí, které jsou v těchto rodinách vychovávány. Proto je nutné použít výraz homoparentální, který tak vystihuje to, že rodiče jsou homosexuálně orientováni, nikoliv děti. (Sedláčková, A., 2009) Samotný název homoparentalita vznikl v 90. letech 20. století ve Francii na popud aktivistů (Polášková, E., 2009).

1.3 Registrované partnerství

Registrované partnerství v České republice upravuje zákon č. 115/2006 Sb., O registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů. Je to soužití dvou homosexuálních partnerů, které je stvrzené. To znamená, že jednomu či druhému z partnerů náleží spolurozhodování v otázkách života. Partneri se tak mohou vzájemně zastupovat, mají vzájemnou vyživovací povinnost, právo na informace o zdravotním stavu partnera nebo právo na dědictví (Zákon č. 115/2006 Sb.)

Změna, kterou měl tento zákon přinést, usilovala o posílení mezilidských vztahů především o vzájemnou sounáležitost, solidaritu a emoční blízkost, a to hlavně proto, aby společnost začala tyto svazky uznávat a považovat za sobě rovné. Dle homosexuálních párů má ale registrované partnerství velké nevýhody oproti heterosexuálnímu manželství. Z toho důvodu nyní LGBT komunita usiluje o novelu zákona, který by schválil tzv. manželství pro všechny.

Homosexuálové se shodují na tom, že registrované partnerství má do manželství daleko a to hned z několika důvodů. Prvním z nich je, že se registrují věci,

nikoliv lidé. Registraci je možné uzavřít jen na 14 matrikách v České republice a není tak možné zrealizovat obřad například pod širým nebem nebo v kostele. Partneri nemají nárok na společné jmění a automaticky po sobě nedědí. Největším problémem ale je, že i přesto, že homosexuální partneri v dnešní době běžně vychovávají děti, právoplatný rodič je vždy jen jeden z nich a ten druhý nemá žádné povinnosti ani práva, což značně komplikuje situaci v případě, že jeden z partnerů zemře nebo odejde (PraguePride [online], 2017).

1.4 Postoje

Postoje je těžké přímo definovat. Definicí postojů je několik a každý autor k tomuto pojmu či termínu přistupuje jinak. Pojem vznikl nejspíše z psychologie a sociologie. To, na čem se autoři jednotlivých definic shodnou, je fakt, že hodnotícím kritériem je tendence utvářet si jak kladná, tak záporná stanoviska vůči dané věci. Jsou tedy nejspíše naučené a vytvoří se při určité osobní zkušenosti s hodnotícím objektem, přičemž tento postoj je často neměnitelný. Mohou být také ale vrozené, a to smyslem adaptace v prostředí.

Postoj by v sobě měl zahrnovat tři složky a to poznávací, citovou a behaviorální (Karbanová P., 2017).

Níže se na postoje zaměřím poměrně detailně. S těmito třemi složkami postojů pracuji následně v jednotlivých kapitolách. Poznávací složkou se zabývám v kapitole 2.1, kde zmiňuji argumenty pro a proti, které uvádí odborníci v oblasti na dané téma. Snaží se seznámit společnost s problematikou homosexuálního rodičovství a zaměřit se na otázku adopce dětí. Naopak citovou a behaviorální složku lze pozorovat v mé metodologické části, ve které pracuji hlavně s postoji sociálních pracovníků k homoparentálním rodinám, a snažím se zmapovat nejen jejich postoje, ale i znalosti o cílové skupině.

2 Homoparentální rodina

V kapitole homoparentální rodina, bych chtěla zmínit diskuzi, která se vedla ihned po projednávání zákona o manželství pro všechny v Poslanecké sněmovně v pořadu 90' ČT24. Této diskuzi se zúčastnily dvě protilehlé strany a to zastánci tradiční rodiny a na straně druhé iniciátoři kampaně za manželství homosexuálů. V této diskuzi jsou shrnuté základní a důležitá témata, které se pojí s návrhem tohoto zákona a zmiňují se také důsledky, které by dopadly na společnost, pokud by se zákon schválil.

Představím zde také názory několika známých osob, které reagují na projednání novely zákona na podzim roku 2018. Tyto argumenty mohou spouště lidem pomoci zorientovat se v této problematice a nahlédnout tak hlouběji do témat, která tento návrh zákona otevírá.

V kapitole o rodičovství se věnuji změnám, kterými rodiny v dnešní společnosti procházejí, popíši rozdíl mezi biologickým a sociálním rodičovstvím. Níže také uvedu rozdíly mezi rodičovstvím leseb a gayů a jejich možnosti, jak mít děti.

2.1 Argumenty PRO a PROTI

Na podkladě žádosti o návrhu zákona manželství pro všechny a jeho projednávání Poslaneckou sněmovnou se vede několik diskuzí, kterého se účastní vždy obě protilehlé strany.

V říjnu 2018 se v parlamentu projednávalo téma sňatků osob stejného pohlaví a následně proběhla diskuze v pořadu 90' ČT24, kterého se zúčastnila Jana Jochová – předsedkyně Aliance pro rodinu, organizátorka petice na podporu tradičního manželství a na straně druhé Czeslaw Walek – vedoucí kampaně Jsme fér a předseda spolku Prague Pride, iniciátor petice za manželství homosexuálů v České republice. Zároveň se diskuzi zúčastnila i Radka Maxová z hnutí ANO - poslankyně, předsedkyně výboru pro sociální politiku, předkladatelka novely občanského zákoníku a Marek Výborný ze strany KDU-ČSL – poslanec, člen ústavně-právního výboru, předkladatel novely LZPS.

Petici na podporu manželství již podepsalo asi 65 000 osob. Podporují definici manželství jako svazek muže a ženy a cílem je ochrana tradiční rodiny. Petici na uzákonění manželství pro všechny podepsalo asi 73 000 osob, z toho i 46 poslanců. Tato petice navrhuje novelu občanského zákoníku a to hlavně ve stejných právech pro

homosexuály a jejich děti, tak jako mají lidé heterosexuální. (Rozdíly v těchto právech jsem zmiňovala výše, viz. Registrované partnerství).

Dle názoru pana Walka se registrují auta, nikoliv lidé a název registrované partnerství považuje za stejně nevhodné jako mateřská dovolená. Lidé se berou z lásky a nevidí důvod, proč tuto lásku odepírat homosexuálům. Existuje zde důstojnost, která by měla být rovná všem osobám bez rozdílu pohlaví a sexuální orientace. Manželství není nijak definováno zákonem, ale spíše společností. Dříve například ženy neměly volební právo či možnost práce a i tato tradice byla změněna, tak proč neudělat změnu i teď. Organizace Jsme fér nechce žádným způsobem zasahovat nebo měnit tradiční manželství, ale pouze chce, aby homosexuální páry do této instituce patřily a byly jeho součástí. Mnoho lidí je nešťastných kvůli tomu, že jim zákon nedovoluje být šťastný a lidé trpí.

Dle Jochové je manželství základní teze a nikdo na něj nemá právo. Manželství je privilegium mezi mužem a ženou, kteří mají možnost plodit děti. Děti samozřejmě nejsou základem manželství, ale na druhou stranu manželství zakládá rodinu a rodina je o dětech. Děti jsou chráněni zákonem, mají svá práva a povinnosti a jedním z práv je znát své biologické rodiče. Manželství pro všechny tohle právo neakceptuje, děti homosexuálu se do rodin dostanou různými způsoby a často tak své biologické rodiny nikdy nepoznají. Každé dítě potřebuje mužský a ženský vzor a zároveň výchovu ve stabilním rodinném zázemí. Stát garantuje ochranu dětem i zákony, které vytváří. Rodina je otec, matka a děti a i přesto, že se role tradičních rodin v současné společnosti hroutí a narůstá počet rozvodů, je potřeba najít možnosti, jak podpořit tradiční rodiny a pomoci jim ve vztazích setrvat a posílit prestiž manželství.

Psychologové tvrdí, že pro děti je potřebné, aby vyrůstali v rodinách tradičních a stabilních. Dle Walka stabilní rodinu dokáží udržet i dvě matky nebo dva otcové. I nyní se ve společnosti vyskytují rodiny, které jsou nestabilní, děti vychovávají rodiče závislí na návykových látkách či kriminálníci a je zde mnoho dysfunkčních rodin. Kde je tedy spravedlnost, když tito rodiče právo na děti a na manželství mít mohou a homosexuální pár, který má možnost poskytnout dítěti láskyplnou výchovu, tohle právo nemá?

Radka Maxová v diskuzi vysvětluje, proč zrovna manželství. Nejen hodnoty, ale i praktické věci jsou důležité. Práva homosexuálů se vztahují nejen na ně samotné, ale také na jejich děti, což je velmi komplikované. Pan Výborný tvrdí, že důležité jsou hodnoty manželství a hodnotové politiky. Manželství je socioekonomické a mělo by naplňovat své funkce. Svazek muže a ženy je jedinečný a je pod ochranou zákona. Výborný nevidí jediný důvod, proč vytvářet manželství pro jiné osoby. Dle něj je nutné zachovat ochranu jeho dnešní podoby.

Podle nejmenovaných odborníků nejsou ani tak důležitá práva a povinnosti rodičů, ale spíše dětí. Nyní ve stejnopohlavních rodinách žije mnoho dětí. A tyto děti potřebují hlavně výchovné modely a stabilní rodinu. V současné době se mění společnost a s ní se mění i práva.

Agentura Median vytvořila výzkum, který se zabýval názory na registrované partnerství. V roce 2012 souhlasilo s registrací 55%, nesouhlasilo 23% a 22% bylo neutrálních. V roce 2016 počet kladných odpovědí vystoupal na 68%, nicméně vzrostly i negativní postoje na 26% a neutrálních odpovědí bylo 6%. S homosexuálním manželstvím 39% respondentů rozhodně souhlasilo, 28% spíše souhlasilo, 11% spíše nesouhlasilo, 18% rozhodně nesouhlasilo a 4% odmítli odpovědět.

Jochová se domnívá, že tato souhlasná čísla jsou spíše od lidí, kteří nevědí, co bude následovat, pokud by tento návrh zákona prošel. S přijetím tohoto zákona by se musely automaticky změnit školní učebnice, děti by se musely v občanské výchově učit o tom, že jsou dvě matky a dva otcové a změnily by se i učební programy.

Dle Walka není cílem návrhu zákona prosadit změny ve školách, učebnicích a školních programech, nýbrž docílit stejného přístupu ke všem pohlavím. Uzákonění manželství pro gaye a lesby v mnoha zemích usnadnilo život lidem a snížil by se i počet sebevražd. V České republice stále není jednoduché přiznat svoji odlišnou sexuální orientaci a tento zákon by jim to velmi usnadnil. Je dobré, když sněmovna otevře téma společenských hodnot.

Jochová tvrdí, že manželství je nemožné i pro stejnopohlavní páry, které již děti mají. Je nepředstavitelné, aby se do rodného listu psaly 3 osoby. Walek se opět zmiňuje o tom, že manželství není pouze o dětech a že u stejnopohlavních osob je to úplně stejná situace jako u osob heterosexuálních, když nemohou mít děti a přijdou

na kliniku umělého oplodnění. Děti z rozvedených rodin často střídají také 4 rodiče a nikdo to neřeší. Jochová si stojí za tím, že je nutné, aby dítě mělo své biologické rodiče. I adoptivní dítě má na tyto informace právo a nedokáže si představit, jak vysvětlit dítěti, že pochází od nějakého dárce. Dle ní je surogátní mateřství a podobné věci obchodem s dětmi, které již zacházejí příliš daleko.

Registrované partnerství v České republice funguje již 13 let. Partnerství od roku 2006 do roku 2017 uzavřelo 2 818 párů, z toho 1 807 mužů a 1 011 žen. O zrušení partnerství požádalo 401 párů. Rozvodovost tradičních manželství je až 47%. Tyto čísla ale není dle Jochové možné srovnávat vzhledem k rozdílnému počtu homosexuálních a heterosexuálních párů.

Manželství párů stejného pohlaví je uzákoněné ve 30 zemích světa. Prvním bylo Nizozemsko, následně evropské země, USA, Nový Zéland, Austrálie, Kanada, Jihoafrická republika či části Mexika. Stejnopohlavní svazky zakazuje Slovensko, Polsko, Bulharsko nebo Ukrajina. Africké a asijské státy stále považují homosexualitu za trestnou (90^oČT24, 2018).

Manželství – jeden z pohledů na přirozenou rodinu. Názory několika veřejně známých osob, které reagují na projednání novely zákona na podzim roku 2018.

V době, kdy se jednalo o registrovaném partnerství, LGBT komunita tvrdila, že si nebude nárokovat žádost o adopci dětí. V současné době, asi o 13 let později, se tato komunita snaží o změnu tradičního manželství a změnu tohoto zákona o manželství. Chtějí docílit toho, aby se v zákoně o manželství změnil trvalý svazek muže a ženy, na trvalý svazek dvou lidí.

Dle Stanislava Křečka, který je zástupcem veřejného ochránce práv, by schválením této změny nastaly katastrofické důsledky. Dle Romana Jocha, politického komentátora, je nemožné, aby manželství uzavřely děti nebo osoby příbuzenského vztahu, či 40letý muž s 14letým dítětem.

Dětský psycholog Šturma popisuje, že se nikdy nesetkal s tím, kdy by děti v dětském domově kreslily rodinu, ve které jsou dva muži nebo dvě ženy. To, jak dítě vnímá rodinu, je údělem toho, jak stvořitel zamýšlel pojetí rodiny od samého začátku.

Rodinná psycholožka Trapková popisuje rodinu jako biologickou, psychologickou a sociální a to, co se děje na sociální úrovni, má dopad na

psychologickou stránku osobnosti a také na členy rodiny. Na sociální úrovni nemůžeme vyjednat, aby dítě mělo dvě matky nebo dva otce. V tradiční rodině dítě nepotřebuje žádné další vnější síly k vyrovnání sociální adaptace. Každé dítě si přeje svoji matku a svého otce.

LGBT komunita se stává agresivnější a snaží se argumentovat antidiskriminačním zákonem. Hana Lipovská, publicistka a ekonomka, se zmiňuje o surogátním mateřství. To znamená, že dítě má 4 rodiče a nedá se říct, kdo je jeho biologickou matkou. Dítěti, které ještě není počaté, se tak plánuje, že nebude mít vlastní rodiče a to je podle Trapkové absolutně neetické jednání. Česká republika ratifikovala Úmluvu o ochraně práv dítěte a surogátní mateřství tak v České republice není možné. Matka, která odnese a porodí dítě a následně je schopná ho dát jinému člověku, musí trpět poruchou mateřského instinktu. Již v nitroděložním procesu vzniká určitý vztah matky a dítěte, jsou jedním organismem a matka, která po porodu vloží dítě do náruče někomu jinému, například dvěma mužům, touto poruchou musí trpět.

Surogátním mateřstvím smluvně vzniká vztah k jinému člověku a zároveň to lze tedy považovat i za vlastnické právo k dětem a obchodování s nimi.

Dle Jocha je „právo na dítě dětinskou mentalitou dospělých, kteří považují dítě za hračku nebo domácího mazlíčka. Jediné právo na dítě je právo na dítě vlastní. V tomhle procesu jednání nejde o adopci dětí, ale o převýchovu celé společnosti.“ (Youtube, 2018).³

2.2 Rodičovství v homoparentální rodině

Gay a lesbická komunita zažívá tzv. baby boom. Práva homosexuálů narůstají, liberalizace a posílení práv vede k vyššímu počtu otevřeně se hlásících leseb a gayů ke své sexuální orientaci. Není nic nového, když gay nebo lesba vychovávají děti, tyto rodiny zde již existují a není jich málo. Homosexualita byla ze seznamu duševních poruch vyřazena už v roce 1973 dozorčí radou Americké psychiatrické asociace na základě tlaku veřejnosti a nyní jsme v situaci kdy LGBT komunita žádá o narovnání práv a to i oblastí péče o děti. Gay a lesbické rodiny zde samozřejmě byly vždy, ale

³ <https://www.youtube.com/watch?v=m4p0HC9m7WQ&t=99s>

co se změnilo, je jejich otevřenost k sexualitě a neochota vidět svoji sexuální orientaci jako překážku pro rodinu (Johnson, 2002).

Každý z nás má představu o rodině, kterou si získáváme nejen vlastní zkušeností z rodiny, ve které jsme vyrůstali, ale tuto představu nám také velmi často zprostředkovávají média. Ukazují nám, že se zde vyskytují i jiné rodiny než pouze ta, na kterou jsme zvyklí. To, v jaké vyrůstáme rodině, často vytváří náš obraz o rodině a máme tak tendenci přehlížet různorodost rodin na úkor udržování oné ideální představy.

Rodina = manželský pár tvořený mužem a ženou a jejich společnými dětmi. Model moderní rodiny zůstává i nadále obdobný, jako tomu bylo doteď. Jeden muž a jedna žena spolu mají dobrovolně děti. Matka je většinou ta, co pečuje o domácnost a děti. Otec zabezpečuje rodinu po stránce financí. Úkolem dětí je potom vyrůst v dospělé osoby a zapadnout do společnosti. Rodiny moderní tak lze nazývat stále rodinami tradičními.

Postupem let ale dochází ke stále větším změnám ve společnosti a se změnami se mění i rodiny. Narůstá počet rozvedených partnerů, děti se střídají mezi dvěma rodiči. Lze začít hovořit o rodinách post-moderních. Snižuje se porodnost i sňatečnost, narůstá rozvodovost, neplodnost a počet matek, které děti vychovávají samostatně (Nedbálková, 2012).

Dle konceptu rodinné politiky, který vytvořilo MPSV (2017) rodinu jako „Rodinu v dnešním světě tvoří jednotlivci a páry s dětmi (biologickými i osvojenými), či bez nich (neplodné i vědomě bezdětné), manželské, registrované, nesezdané, pěstounské i tzv. seskládané, často vícegenerační, a vždy nehledě na jejich pohlaví.“

S post-moderními rodinami se začínají také objevovat rodiny homoparentální. V těchto rodinách se rodičovství rozděluje na dvě kategorie a to na rodičovství biologické a sociální.

Biologické rodičovství je takové, kdy dítě je biologickým potomkem jednoho z partnerů, to znamená, že partner si nese dítě z předchozího vztahu. Dítě má tedy 1 matku a 1 otce. Lze sem zařadit také asistovanou reprodukci, která probíhá podobně jako u heterosexuálního páru. Zde v případě lesbických žen už má ale dítě pouze jednoho rodiče a to matku. Otec zůstává neznámý. Kolonka otce tedy po porodu

zůstane nevyplněna a je předmětem nápravy oním institutem, který se nazývá osvojení-adopce druhým rodičem. Absence jednoho z rodičů přináší pro dítě velkou nevýhodu především z toho důvodu, že může nastat situace, kdy biologický rodič zemře. Surogátní mateřství je také jednou z možností, která ale není v České republice nijak legislativně ošetřena.

Český právní řád neuznává rodičovství obou osob stejného pohlaví, a tak stejnopohlavní páry, které chtějí mít děti, musejí často čelit nedůstojným podmínkám.

V případě sociálního rodičovství jsou to ty osoby, které spolu žijí ve společné domácnosti a plní vůči dětem rodičovské role a skrze emoce je vnímají jako svoji rodinu. Lze sem zařadit také pěstounství, osvojení nebo nesezdané partnery apod. (Nedbálková, 2012)

2.3 Lesbické rodiny

Rodičovství lesbických žen je o něco snadnější než rodičovství gay páru. Touha po rodičovství ze strany lesbických žen je obrovská. Snad skoro každá žena touží po dítěti. „Lesbictví“ a rodičovství si klade mnoho otázek. V případě heterosexuality je mateřství otázkou přirozenosti, v případě žen lesbických, si tato touha žádá vysvětlení. „Zatímco heterosexuální žena má dítě proto, že je žena, žena lesbická má dítě i PŘESTO, že je lesba.“ (Nedbálková, 2012, s. 63-64). Proč ale tyto rozdíly? Předpoklady, že lesbické mateřství je v rozporu a je proti přirozenému řádu? V heterosexuální rodině je jasně dané, kdo je biologická matka, kdežto v rodinách stejnopohlavních tomu tak být nemusí.

Rodičovství leseb a jejich cesty k tomu mít dítě jsou považovány mnohdy za nemorální a vylučuje se přirozené rozmnožování. Avšak ani heterosexuální pár tento akt nemusí mít přirozeně s charakterem romantické události.

Všeobecná představa o mateřství lesbických žen je spojována obvykle s umělým oplodněním neboli asistovanou reprodukcí, která je pro lesbické páry oficiálně uzavřena. (Nedbálková, 2012)

Dle zákona 227/2006 Sb., lze asistovanou reprodukci provést pouze na základě písemné žádosti muže a ženy, kteří tuto léčbu hodlají podstoupit společně. A to z důvodu, jestliže je ze zdravotních důvodů málo pravděpodobné nebo zcela vyloučené, aby žena otěhotněla přirozeným způsobem, nebo jestli existuje riziko

přenosu geneticky podmíněných nemocí nebo vad. (Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách). S tímto nastává situace, kdy heterosexuální páry do takového zařízení vstupují v souladu se zákonem a lesbické ženy svoji sexualitu musí skrývat a lhát. Vzhledem k tomu, že umělé oplodnění je často velmi nákladné a administrativně náročné, ženy tak dají přednost tzv. oplodnění po domácku. Na internetu lze najít několik nabídek od darování sperma či poptávek.

Jednou z těchto stránek je například webový portál Lesbickýkoutek.cz⁴. Na této adrese lze najít inzeráty jak od gay párů, tak od lesbických žen s různými poptávkami a nabídkami. V souladu s lesbickými ženami bych zde ráda vybrala pár příkladů (Nedbálková, 2012).

„Je mi 34 let, jsem středně vysoké postavy, mám vysokoškolské vzdělání a žiji v Praze. Nabízím darování spermatu formou přirozeného styku bez vzájemných finančních nároků, zápisu do rodného listu či účasti na výchově.“

„Zdravím, je mi 35 let a nabízím pomoc ženě či páru s početím dítěte, vše bez jakýchkoliv nároků a vzájemné znalosti identity, přirozenou cestou.“

„Ahoj, nabízím darování spermatu výhradně formou stříkačky, za jednu stříkačku se spermatem budu chtít 1000,-.“

„Prodám sperma, dávky a počet kusů do doby než budeš těhotná. Způsob nerozhoduje, stříkačka nebo přirozená cesta. Cena 49.990,-.“

„Ahoj jsme lesbický pár a jsme spolu 2 roky, dlouho plánujeme rodinu a chtěly bychom spolu vychovat dítě. Zkoušely jsme to už několikrát, většinou stříkačkou ale teď bychom to chtěly zkusit přirozeně. Hrozně toužíme po miminku, nechceme, aby byl otec napsaný v RL.“

U většiny takovýchto inzerátů se objevují nabídky nebo poptávky po spermatu, ale málokde se dá najít nabídka či poptávka na sdílené rodičovství.

„Jsem starší gay a rád poznám ženu, která touží po miminku. Pokud se zadaří, nabízím takovéto ženě byt.“

V těchto případech lesbického rodičovství je běžné, že biologickou matkou je pouze jedna z žen a druhá je matkou sociální. Tahle odlišnost ale působí na okolí

⁴ http://www.lesbickykoutek.cz/index.php?item=rodicovska_seznamka

různými dojmy. Lesbické ženy udávají příklad postojů například v rodině, kdy považují za matku pouze jednu z žen a mají k ní často jiný přístup než k matce sociální. Sociální rodič je tak v mnoha případech vystavený tomu, že jej okolí nepřijímá za taktéž plnohodnotnou matku. Stává se také, že do porodu jsou si ženy rovnocenné, ale po porodu jsou rozděleny na ty pravé a nepravé matky. Sociální matce se nedostává těhotenství či porod. Zatímco matka biologická má vlastní dítě, matka sociální by po něm měla toužit alespoň do budoucnosti. Ženy se těmito situacím snaží vyvarovat tak, že biologická matka pojmenuje své dítě křestním jménem po sociální matce (Nedbálková, 2012).

Mateřství lesbických žen je mnohdy otázkou řady disciplín, jako je například psychologie, právo nebo i etika. V oblasti psychologie se naskytuje asi největší řada otázek. První studii o lesbickém mateřství v oboru psychologie provedl Richard Green v roce 1986, který porovnal 50 lesbických matek s 56 dětmi se skupinou 40 heterosexuálních matek, které vychovávají své děti bez jejich otce. Dětem bylo od 8 do 11 let, porovnávala se například sociální identita nebo sociální vztahy, které jsou nejčastěji pokládány otázkou v této oblasti. Výzkum nepřinesl žádné kladné zprávy o tom, že by děti z lesbických rodin tíhly automaticky v budoucích vztazích ke stejnému pohlaví nebo měly jakékoliv psychické problémy. Na tyto otázky sexuální orientace či následných psychických problémů bylo provedeno již několik výzkumů, ale ani jeden z nich přímo nepotvrdil jakoukoliv shodu v tom, že by děti ze stejnopohlavních rodin měly k takovým problémům sklony. Naopak obavy z následné šikany ze strany spolužáků, vrstevníků či učitelů jsou mnohem častější, ale také se nevyskytují příliš často, spíše ojediněle. Vše záleží na tom, jak tyto děti své rodiče přijali a jak rodiče svým dětem situaci vysvětlili. Velkou etickou otázkou se nabízí možnost asistované reprodukce stejnopohlavním párům, které by na ni měli stejná práva jako páry heterosexuální. Dále taky pozice rodičů, kdy budou muset dětem vysvětlit, jak přišli na svět, a to již v prvních předškolních letech (Weiss, 2010).

2.4 Otcovství gayů

Téma mužského rodičovství zůstává stále téměř neviditelné a neprozkoumané. Otázky na rodičovství stejnopohlavních párů jsou ve většině zaměřené jen na lesbické ženy a jejich rodiny. Obecně téma homoparentality je poměrně nové a studií na tohle téma také není mnoho. V České republice se touto oblastí zabývala například

Nedbálková 2005 nebo Polášková 2007, které se zaměřily opět na stávající lesbické rodiny.

První výzkum u nás, zaostřený na gay osoby, provádí Věra Sokolová (2009). Výzkum byl provedený v letech 2006 – 2007, takže téměř ihned po schválení registrovaného partnerství, a zúčastnilo se jej 30 gay mužů z celé České republiky ve věku od 18 do 50 let. Největší poznatek, který tento výzkum přinesl, je ten, že 24 z 30 dotazovaných mužů by si přálo vychovávat dítě. Zároveň jsou si plně vědomi toho, že téma gay rodičovství zůstává i nadále skryté a společnost žije v domnění, že gayové děti ani mít nechtějí.

V současné době je společenství gayů, kteří svoji sexuální orientaci neskrývají a dokáží se na tohle téma otevřeně bavit, spíše v mladším až středním věku. Starší homosexuálové pocházejí ještě z komunistických režimů, a proto svoji sexuální orientaci stále neodkryli, a pokud ano, téma rodičovství je pro ně nepředstavitelné. Výzkumy, které byly provedeny v roce 2007 na téma postoje české společnosti k homosexuálům, sice uváděly, že tolerance Čechů k homosexualitě narůstá, avšak otázky na jejich rodičovství nepadly.

Zatímco u lesbických žen je téma rodičovství docela otevřené a je to něco dá se říci normálního, u gay párů je rodičovství něco zapovězeného, zvrhlého či směšného. Tento spíše negativní obraz na gay rodičovství dopadá na gaye samotné a dochází tak k situacím, že si tenhle názor přivlastní a i oni samotní následně mají strach, že nebudou správnými rodiči. Největší obavou je, aby jejich děti nebyly následně vystaveni tlaku a posměškům společnosti a nevyvolalo to v nich psychické problémy. Pravdou ale je, že strach z jejich otcovství vyvolává hlavně společnost sama. Každý z 30 dotázaných homosexuálů uvedl, že téma jejich rodičovství je tabuizované, odmítané a nepřijatelné (Sokolová, 2009).

Nutno podotknout, že tento výzkum byl provedený v roce 2006–2007 a samotní gayové tvrdí, že v této době bylo téma výchovy dětí těmito páry nediskutovatelné a nebyla ta správná doba tohle téma otevřít. Nyní v roce 2019 se téma rodičovství homosexuálů řeší v Poslanecké sněmovně, možná také proto, že tyto rodiny zde již existují a jejich práva k dětem nejsou nijak specificky legislativně ošetřena.

I nadále ale platí fakt, že rodičovství gayů je o něco méně otevřené než to lesbické. Ženy si dokáží dítě vždy nějak pořídit, pokud k tomu mají zdravotní dispozici, kdežto muži to mají o dosti těžší. Nelze říci, že by touha po dítěti ze strany gayů byla nižší, i jejich touhy jsou velké, jen díky biologii a společenské situaci je pozice lesbických žen jednodušší. Je pravděpodobné, že ženy mají touhu po dítěti spíše biologickou, kdežto u mužů převažuje touha spíše materialistická, tedy zanechat zde po sobě nějaké potomstvo (Sokolová, 2009).

Tak jako v případě lesbických žen i u gay rodičovství je nejčastější dítě z předchozího heterosexuálního vztahu. Dalším poměrně častým případem je sdílené rodičovství a umělá inseminace pomocí spermií, darovaných gay párem lesbickému páru dle jejich výběru nebo pouze náhradní rodičovství. Osvojení nebo pěstounská péče může také přijít v úvahu v případě sociálního rodičovství (Brozett, 1987).

Vědecké výzkumy se shodují na tom, že gay otcové dokáží svému dítěti poskytnout vzor druhého pohlaví, s dětmi mají pozitivní vztah a dokáží umožnit více stabilní prostředí než je tomu mnohdy v rodinách heterosexuálních. Je také prokázáno, že homosexuálové, kteří setrvávají v heterosexuálních vztazích a svoji orientaci skrývají, poskytují svým dětem menší roli otce a netráví s dětmi příliš mnoho času. V častých případech jsou to workoholici, kteří se snaží držet dál od domova (Brozett, 1987).

3 Sociální práce s homoparentálními rodinami

I v oblasti sociální práce můžeme spatřit žádosti o pomoc od homosexuálně orientovaných osob a to hlavně v oblasti odborného poradenství. Sociální pracovník by měl homosexuálům pomoci s problémy, kterým čelí v běžném životě. Vhodné je připomenout vůči homosexuálnímu jednání kritického Gagnona (2001), který uvedl, že všechny tyto menšiny vyvolávají vážné morální a psychologické otázky o mezích „normality“ a naší schopností by mělo být porozumět jejich situaci tak, že se do těchto osob dokážeme vcítit a snažit se poznat jejich svět. Půjde-li někdo o něco dál, než by šel Gagnon, řekne, že sociální pracovník by měl nejen pomoci utlačovaným skupinám v boji s osobními a sociálními problémy, ale měl by být v pozici boje za sexuální rovnost a stejná práva všem osobám. Jakkoliv by s tím Gagnon (2001) nesouhlasil.

Problémy, kterým čelí homosexuálové, jsou v každém případě často buď přímým důsledkem nebo zkušeností s negativními postoji k homosexualitě a následnými nepřátelskými či diskriminačními útoky na jejich osobu. Sociální práce má dvojí zaměření, a to na lidi a na sociální prostředí, ve kterém žijí. Zabývá se interakcemi mezi jednotlivci a společnostmi. Práce zahrnuje pomoc jednotlivcům pochopit a vyrovnat se se svým prostředím a obhajovat prosazení změn na zlepšení jejich života.⁵ (Schoenberg, 1984).

LGBT komunita se často setkává s homofobií a nevědomostí, jak tyto situace řešit. Homosexuálové jsou terčem homofobních napadení, které následně mají dopad na psychiku napadeného. Sociální pracovníci, kteří tuhle problematiku chápou, mohou homosexuálům pomoci s překonáním potíží a také mohou pracovat nejen na mikro úrovni ale také na makro úrovni na změnách neoprávněně či přehnaně negativních postojů společnosti a pomoci utlačovaným (Schoenberg, 1984).

Tohle může platit i pro sociální pracovníky, kteří podobně jako Gagnon (2001) sami homosexuální jednání z různých důvodů, často intuitivních nebo teologických, neschvalují.

Dle Bozetta (1987) práce těch, kteří pracují s lidmi, ať už se jedná o psychology, lékaře nebo i sociální pracovníky, žádá stále učení se novým věcem. Pracovníci, kteří

⁵ Zde je vhodné připomenout například již zmíněné využití antiopresivního přístupu či radikální sociální práce, kde se sociální pracovník snaží o snižování oprese a útlaku znevýhodněných skupin ve společnosti.

pracují s homosexuálními klienty, by si ještě před samotným kontaktem s nimi měli ujasnit své vlastní pocity a postoje vůči homosexuálům a homosexualitě obecně. Zejména pokud je vztah terapeutický, těžko bude s takovým klientem pracovat homofobní pracovník.⁶ Ať už se na tyto klienty pracovník zaměří vědomě nebo ať už z jakéhokoliv důvodu s těmito klienty musí vstoupit do kontaktu a vytvořit vztah pracovník x klient, měl by pracovník udělat taková opatření, která by své homofobní postoje redukovala. Jak tedy začít? Jak své pocity k těmto lidem více směřovat? (Bozett, 1987)

Prvním krokem by mělo být nastudování detailnějších informací ohledně komunity těchto lidí, přečíst si studie, výzkumy, reálné případy například výchovy dětí těmito páry a snažit se pochopit jejich sexualitu a životní situaci. Vhodné je také navštívit jejich přirozené prostředí, ať už se jedná o bar nebo diskotéku určený zejména těmto lidem, nebo se zúčastnit jakéhokoliv politického setkání těchto osob. (Bozett, 1987)

Nejen u nás, ale stále i ve světě je téma sexuality obecně stále něčím, co se dává do pozadí, a to například nejen ve školách, ale i již v samotných zaměstnáních. Pracovníci dle Bozetta (1987) nejsou na práci s těmito lidmi připraveni, stále není mnoho realizovaných výcviků zaměřených na práci s touto komunitou ani kurzy na oblast sexuality. Již v samotném studiu by si každý měl projít přednáškou nebo výcvikem na oblast sexuality, který by byl vedený odbornou fakultou. V případě, že se v budoucím povolání naskytne situace, kdy bude potřeba tohle téma otevřít, měli bychom být plnohodnotnými a kvalifikovanými odborníky k řešení těchto případných situací se sexualitou spojených.

Bozett (1987) taktéž zmiňuje, že společnost se velmi mění a s těmito změnami narůstá i řada nových problémů a otázek. V oblasti sociální práce se mění okruh klientů, přibývají noví klienti s novými zakázkami a sociální pracovníci by na tyto nové zakázky měli být připraveni. Například rozvedené rodiny, zvyšuje se procento dětí vychovávaných jedním rodičem anebo hned několika rodiči. Tradičních rodin dle statistik ubývá, rodina složená z biologických rodičů pravděpodobně nebude za nějaký čas normou. Pracovníci potřebují hluboké znalosti i o formách jiných soužití rodin.

⁶ Homofobie je termín, který kterým se označuje diskriminace, odpor nebo iracionální strach z homosexuality či homosexuálně zaměřených osob. Přesněji řečeno homofobie zahrnuje celou škálu negativních postojů a pocitů k samotné homosexualitě nebo k lidem, kteří se identifikují nebo jsou domněle lesby, gayové, bisexuálové, případně transgendeři. Vymezuje se jako pohrdání, předsudky, averze, nenávisť či antipatie, může se zakládat na iracionálních obavách a často se vztahuje k náboženskému přesvědčení. (Slovník cizích slov)

Homosexualita je pro někoho přirozená forma sexuality a životního stylu, i když je to v kontrastu s tradičním pojetím hodnot v naší společnosti. Pro samotného klienta může být mnohdy velmi obtížné vůbec nějakou pomoc vyhledat a svěřit se se svojí sexualitou a s tím spojenými obtížemi někomu relativně cizímu. Samotní homosexuálové si v životě prochází obtížnými situacemi, ať už je to coming out,⁷ šikana, nerespektování ze strany veřejnosti, diskriminace, vlastní sebekřivost a s tím spojené různé psychické problémy. Je také důležité vědět o zdrojích pomoci, ať se jedná o komunitách s homosexualitou spojených, službách, které jsou těmto lidem poskytovány a kde mohou najít podporu nebo zdroje informací (Bozett, 1987).

Žijeme ve společnosti, kde je heterosexuality normou a jiné formy sexuality jsou zatím stále poněkud skryté. Tohle vede k důsledkům, kdy veřejnost o jiných formách sexuality nemá dostatek informací a vzniká zde tak problematika, která se utváří na základě dezinformací. O LGBT komunitě se začíná pomalu mluvit až v posledních letech.

Bozett (1987) udává, že s tím se začíná také hovořit o jiných formách sexuality, které se zde vyskytují a také o tom, že mezi námi žije spousta lidí, kteří tvoří rodinu jako stejnopohlavní pár a společně vychovávají děti. Bohužel na úkor této nevědomosti a skryté sexuality nastává situace, kdy není pro tuto cílovou skupinu vytvořena síť služeb, která by je podporovala nebo jim alespoň plně rozuměla. Ať se jedná o služby například i duševního zdraví, služby pro zdravotně handicapované, domovy pro seniory a další poskytovatelé sociálních služeb. Tyto služby jsou samozřejmě těmto lidem plně otevřené, ale neumí jim na úkor nevědomosti poskytnout odpovídající péči. Pokud přijde do služby klient, málokdo začne přemýšlet o tom, zdali se jedná o homosexuála nebo heterosexuála, spíše nám naskakují otázky na zakázku a možnosti pomoci. Nicméně, osoby homosexuální mají v mysli mnoho otázek již před nástupem do služby. Mohou to být otázky: Má nějaké znalosti o mé sexualitě? O mé identitě? Tuší něco? Jak se budu cítit, až se o mé orientaci dozví? A jak se bude cítit on/a? Potřebuji radu, která je zaměřená na moje potřeby, bude mi pracovník schopný odpovědět? Mám mu o mé orientaci říct anebo mám raději mlčet? (Fish, 2012)

⁷ Coming out, je označení procesu, během kterého člověk rozpoznává a akceptuje svoji menšinovou sexuální orientaci. V užším smyslu je to okamžik, kdy se s tímto svěří jiným osobám, popřípadě veřejnosti. Je to nějaká informace, která byla dosud utajována.

3.1 Sociální práce s LGBT seniory

Stáří je období, ve kterém si reflektujeme svůj život. Vzpomíná se na ty dobré i špatné časy a chtě nechtě si s sebou lidé v pozdním věku nesou i spoustu životních ran, nevyřčených přání, tužeb, nestihnutých odpuštění a i oblast sexuality.

Mnoho z nás může konstatovat, že v seniorském věku už je to přece jedno, jestli jsem na ženy nebo na muže, teď už nemá cenu něco takové odtajnit. Jakoby stárnutí mělo něco smazat, učinit mě někým jiným. Skutečně je jedno, jak člověk svoji sexualitu po celý život vyjadřoval? Sexualita se týká každého z nás, jak se musí cítit někdo, kdo svoji orientaci celý život skrýval a udržoval v tajnosti? Je dobré tohle téma vůbec v seniorském věku otevírat? Celý náš život se nám ve stáří projeví na vráskách, náš výraz bude popisovat naše životní zkušenosti (Špatenková, Olecká, 2016).

I dnes se mezi seniory nachází nemalý podíl homosexuálů. O dnešních homosexuálních seniorech se příliš nemluví. Hovoří se o nich jako o neviditelné menšině, generaci ticha či menšině v menšině. Dnes jsou takto neviditelní proto, že značná část z nich pochází ještě z dob socialismu a svoji identitu tak značnou část života skrývali a většina z nich ji skrývá až dodnes a pravděpodobně s ní i neodrytou zemře. Ani pád režimu jim nedodal odvalu udělat svůj Coming out.

Nachází se zde otázka, zdali jsou dnešní sociální služby zaměřené na péči o seniory připravené poskytovat péči LGBT osobám? Na tuhle otázku existuje výzkum, který provedla PhDr. Et Mgr. Naděžda Špatenková, Ph.D. a Mgr. Ivana Olecká pro PROUD, z.s. Zaměřily se na experty o problematiku péče o seniory, manažery pečujících, přímé poskytovatele ale i na LGBT seniory samotné. Výzkum přinesl fakt, že dnešní LGBT senioři na rozdíl od dnešní mladé generace nemají zájem o zviditelnění. Generace dnešních seniorů o takových záležitostech prostě nemluví. I přesto ale víme, že tito senioři zde existují a otázkou je, jak je možné vyjít vstříc jejich potřebám, když ani nevíme, že existují, a zdali nějaké specifické potřeby mají.

Poskytovatelé dnešní péče vidí deficit, nikoliv člověka. Ráda bych zde proto uvedla přímou citaci od jednoho dotazovaného pracovníka z výzkumu. „Jedná se o běžné uživatele péče, v potřebě zdravotní nebo sociální péče není potřeba speciální přístup. Imobilní LGBT senior potřebuje stejné řešení např. bezbariérových úprav nebo vybavení pro zajištění mobility (invalidní vozík, chodítko, zvedák apod.) stejně jako každý jiný imobilní senior.“ Zdravotníci vidí nemoc, ne pacienta: „Je nemocný?

Je. A že je LGBT? No a co. My poskytujeme zdravotní péči na základě jeho zdravotního stavu, ne na základě jeho sexuální orientace. My jsme nemocnice, ne hampejz. Nás zajímá jeho nemoc, ne jeho sexuální orientace...“ Sociální pracovníci vidí sociální problém, ne klienta v celé jeho šíři a komplexním přístupem. „Víte, ono je to pak už úplně jedno... jestli je ten senior LGBT nebo jaký... je prostě nemohoucí, závislý, zmatený... Je rád, že je rád. Toto už pak není důležité. A i jemu je to už pak jedno. Když máte demenci, pak už vám je opravdu všechno jedno...“ (Špatenková, Olecká, 2016).

Dle autorek, pracovníci v těchto službách o takových klientech nemají příliš informací, klienti v seniorském věku o své situaci nemluví. Tohle si žádá změnu a měla by se najít cesta jak z této situace ven. Zásadní výzvou je otevřít diskuzi o LGBT seniorech v odborné ale i laické veřejnosti a následně otevřít vzdělávací příležitosti. Při práci se seniory by se mělo dbát opatrnosti kvůli špatné životní situaci.

Dnešní LGBT senioři si již jistě zažili spoustu nerovnosti a homofobie. Nutné je dávat si pozor, pokud by došlo k diskuzi na tohle téma. Senioři nemají příliš důvěru v dnešní instituce a to kvůli zkušenostem z totálních režimů. Pokud ale seniorovi dokážeme poskytnout značnou důvěru, senior se nám pak může otevřít a lze s ním začít na tohle téma v zařízeních pracovat. Nemůžeme brát v potaz informaci, že senioři svoji sexuální orientaci neřeší, protože už je to stejně jedno. V potaz musíme brát emoce, které senior celý život zažíval a zažívá, lze i v seniorském věku pracovat s tím co přežívá hluboko v nás (Špatenková, Olecká, 2016).

Zařízení by na tohle měla začít brát ohled hlavně s přicházejícím stárnutím populace. LGBT senioři potřebují a budou potřebovat stejnou péči jako ti heterosexuální. Měli bychom si ale všimnout rozdílů například v tom, že někteří z nich nemají děti, protože rodinu ani nezaložili, případně založili, ale rodina je zavrhlá kvůli jejich sexuální orientaci. Také v častých případech nemusí mít partnera a tak žít bez podpory a s absencí pečujících osob (Špatenková, Olecká, 2016).

Osoby, které jsou v registrovaném partnerství, mohou později spadnout do chudoby. Partneři nemají nárok na vdovský a vdovecký důchod po zemřelém partnerovi a komplikované je také dědictví majetku. V případě, že je rodina zavrhlá, nemají ani nikoho dalšího, kdo by jim finančně pomohl. Mnoho seniorů si přeje být na stáří doma, ale v případě LGBT komunity se naskytuje otázka dětí. Někteří

stejnopohlavní partneři děti nemají a později se o ně tak nebude mít kdo postarat (Špatenková, Olecká, 2016).

Dle autorek je velmi nepravděpodobné, že by se mezi dnešní klientelou seniorů nepohybovali žádné LGBT osoby. Zároveň se lze domnívat, že se tito lidé rozhodli svoji sexuální orientaci nijak neotevírat z důvodu chybějícího prostředí v institucích péče o seniory, kde by měli možnost otevřeně, svobodně a bez obav o těchto svých pocitech hovořit. Nutno podotknout, že bezpečí a pocit důvěry by měl být jednou z priorit kvalitně poskytovaných služeb.

„Výzkumy veřejného mínění v ČR (např. CVVM) sice v současné době potvrzují určitou toleranci majoritní společnosti vůči LGBT osobám, jedná se ovšem o toleranci „mladé generace“ vůči „mladým LGBT“. Ale co ti starší? Lze očekávat, že LGBT senioři/rky se budou na základě svých dosavadních dlouholetých negativních zkušeností cítit velmi zranitelní a ohrožení diskriminací, nerespektováním důstojnosti, nevhodným zacházením či dokonce týráním, a to i v institucích zdravotní či sociální péče.“ (Špatenková, Olecká, 2016, s. 17).

„Česká společnost stárne a stárnou v ní i LGBT osoby, jejichž práva, požadavky a očekávání se pomalu, ale jistě prosazují a více akceptují. Je více než pravděpodobné, že se téma péče o LGBT seniory/ky s odstupem let aktualizuje, protože o něm budou chtít hovořit i LGBT osoby samotné, dnes je přece jenom s ohledem na historický kontext v ČR situace jiná.“ (Špatenková, Olecká, 2016, s. 53).

3.2 Informace získané od pracovníc OSPOD

Mgr. Petra Kutálková, Ph.D., vypracovala studii, která mapuje rizika a kroky k řešení sociálního vyloučení mladých lidí, vyrůstajících v homoparentálních rodinách. Tyto rodiny v České republice existují, vyrůstají v nich děti, tak jako v rodinách heterosexuálních a nedá se říci, že by těchto rodin bylo málo. Velký počet takovýchto rodin vznikl po rozpadu předchozího heterosexuálního vztahu.

„I přesto, že ze zahraničních výzkumů je patrné, že rodičovské kompetence nejsou závislé na sexuální orientaci rodičů a děti z homoparentálních rodin prospívají srovnatelně s ostatními, předsudky společnosti z těchto dětí činí skupinu vystavenou sociálnímu vyloučení.“ (Kutálková, 2017, s. 1).

Studie sešíváné rodiny umožnila nahlédnout do života mladých lidí, jejichž rodič je homosexuál. Tyto informace poskytly pracovnice OSPOD.

Problémem není sexuální orientace, jak se velká část naší populace domnívá, nýbrž homofobie, které jsou tito lidé vystaveni. Děti z homoparentálních rodin nepovažují za problém sexuální orientaci rodičů, ale spíše homofobii, které jsou ve společnosti velmi často vystaveni. Děti, které si právě prochází těžkým obdobím jako je například dospívání, mohou negativní postoje společnosti pocítovat zranitelněji. Dle pracovnic OSPOD není ohrožující to, z jaké rodiny dítě pochází. Ohrožující je neinformovanost o specifikách těchto rodin nejen ve veřejném prostoru, ale i školních učebnicích. Pokud by se různorodost rodin začala veřejně prezentovat, staly by se součástí společnosti i takové rodiny, jako ty homoparentální. Bohužel, prezentace LGBT osob je stále spíše negativní a díky tomu se homofobie posiluje.

Podle dětí z těchto rodin v České republice neexistuje žádná služba „peer to peer“, ve které by se vzájemně podíleli o své zkušenosti. Tyto děti dle svých vyjádření potřebují sdílet informace o své rodině, chtějí znát informace od ostatních, jak se vypořádat s homofobií, chtěly by najít kontakt se stejnými rodinami nebo dětmi, které mají podobnou zkušenost. Tohle neznamená, že by tyto děti potřebovaly nutně odbornou pomoc. Pouze se mohou dostat do situace, kdy takovou pomoc budou potřebovat a pracovnice v ČR na to nebudou dostatečně připraveny, protože s podobnými případy nemají většinou žádnou zkušenost. Obecně lze říci, že homoparentální rodiny jsou pro oblast sociální práce něčím novým (Kutálková, 2017).

Pracovnice OSPOD se domnívají, že by tématu stejné sexuální orientace měla být věnována větší pozornost a to proto, aby i děti od stejnopohlavních rodičů měly přístup ke kvalitní odborné podpoře. „Je potřebné dále rozvíjet a posilovat sociální služby a psychologickou pomoc pro děti a rodiny, s cílem rozvíjet jejich dostupnost a posilovat odbornou edukaci v oblasti týkající se LGBT rodičovství.“ (Kutálková, 2017, s. 2).

V současnosti Ministerstvo práce a sociálních věcí akredituje seminář pro sociální pracovníky s názvem Život LGBT osob a sociální práce. „Účastníci a účastnice se v nich seznámí se sexualitou (a specificky homosexualitou) coby kulturně-historickým fenoménem, s jeho lidskoprávním pojetím, dále bude

diskutována podoba současné rodiny, specificky se zaměří na proces coming outu v rodině a na podoby a každodenní život rodin tvořených rodičovským párem stejného pohlaví. Čas bude věnován i možnostem řešení specifických problémů, jimž mohou LGBT lidé čelit, z pozice sociální pracovníce nebo pracovníka.“⁸

⁸ <http://www.duhoveseminare.cz/duhova-skoleni>

4 Metodologie výzkumu

Tato práce se věnuje postojům sociálních pracovníků k homoparentálním rodinám a navazuje na moji absolventskou práci s názvem Homoparentalita z pohledu sociálního pracovníka, ve které jsem se věnovala převážně teoretické části, a následně vytvořila pilotní rozhovor, který jsem reflektovala. Chybám, které jsem v absolventské práci udělala, se budu snažit zde předejít.

V této metodologické části se zaměřím na popis metody a získávání dat, také popíši cíl šetření, výzkumné otázky, výběr zkoumaného vzorku a také etickou dimenzi.

4.1 Kvalitativní výzkum

Pro tento výzkum jsem si vybrala kvalitativní metodu, protože jsem se věnovala vnímání postojů sociálních pracovníků k homoparentálním rodinám. Dalším významným důvodem, pro kvalitativní výzkum je, že jakékoli teorie vzniklé na základě tohoto výzkumu není možné zobecňovat. Výsledky platí pouze pro ten daný vzorek, na kterém byly data nasbírány (Švaříček, Šed'ová & kol., 2007).

Tuto metodu je vhodné využít v případě, když tazatel potřebuje zjistit podstatu, příčinu nebo motiv určitého jevu. (Linderová, Scholz, Munduch, 2016, s. 57) Disman (2011, s. 290) vidí cíl kvalitativního výzkumu v porozumění. Lužný (2013, s. 59) uvádí, že kvalitativní výzkumník usiluje o poznání jednání lidí. V mých dotazech se vyskytuje také několik otázek, které se mohou jevit jako nepostojové. Chtěla bych nimi však navázat na teoretickou část své absolventské a bakalářské práce a zjistit, nakolik se odpovědi pracovníků shodují s teoretickými poznatky a také navzájem mezi sebou.

Dané téma je pro mnoho pracovníků něčím novým, ráda bych také nenápadnou formou obrysově zmapovala jejich obecné znalosti o cílové skupině. Lužný (2013, s. 59) popisuje, že v případě výběru kvalitativní metody je zkoumaný vzorek menší, než je tomu u metody kvantitativní. V mém případě se bude jednat o 5 sociálních pracovníků.

4.2 Zkoumaný soubor

Jak už jsem zmiňovala výše, tato práce navazuje na mou absolventskou práci. Rozhodla jsem se pro práci s jednotlivci a můj výběr osob bude nenáhodný. Při použití rozhovoru je vhodné zvolit, se kterými osobami rozhovor budeme vést.

Výzkumný vzorek u kvalitativního výzkumu není „výběrovou jednotkou“ a není tak ani vybírán. Jednotlivé případy jsou voleny podobně, jako když výzkumník volí nový experiment. (Hendl, 2016, s. 150 - 153).

V kvalitativním výzkumu existuje několik způsobů vzorkování. Jako výběr vzorku jsem použila výběr na základě dostupnosti. Vzorkem mi byly sociální pracovníce, které měly čas a ochotu semnou hovořit na dané téma. Větší část dotazovaných pracovníků se zaměřovala na práci rodin s dětmi, ale každá z nich pocházela z jiné organizace. Využila jsem také sněhovou kouli, kdy mi oslovená pracovníce dala kontakt na pracovníci z jiné služby z toho důvodu, že semnou nechtěla na tohle téma hovořit a přišlo ji to příliš citlivé.

4.3 Individuální polostrukturovaný rozhovor

Pro zjištění informací jsem si zvolila individuální polostrukturovaný rozhovor. Otázky jsem si předem řádně připravila tak, aby na sebe navazovaly a prolínaly se. Velkou výhodou polostrukturovaného rozhovoru je možnost klást doplňující otázky tak, aby tazatel pochopil, o čem daná výpověď informanta vypovídá a mohl na základě toho hlouběji rozpracovat téma vzhledem k nastaveným cílům, které jsou definovány ve výzkumných otázkách (Miovský, M., 2006).

Pro svůj výzkum jsem si připravila pouze 6 otázek. Otázky jsem se snažila formulovat tak, aby byly vždy směřovány na postoje či pocity. Zároveň jsem chtěla získat jen ty nejnütnější informace, které pro mne budou zásadní, abych dosáhla nějakého výsledku. S ohledem na mé téma a cíl práce jsem rozhovor vedla vždy o samotě, aby pracovník nebyl ovlivněn spolupracovníkem, který na tohle téma může zaujímat jiný postoj a následně by se mi nemusel tolik otevřít.

Při analýze mého prvotního rozhovoru jsem udělala chybu v tom, že jsem odpověděla na otázky, na které pracovníce neznala odpověď a bez rozmýšlení jsem odpověděla za ni.

Následně jsem tedy asi dvě otázky nemohla vůbec zanalyzovat. V dalších rozhovorech jsem si tedy dávala pozor, abych se této chyby již nedopustila, a i když pracovníce neznaly odpověď, vyzvala jsem je, ať alespoň zkusí odpovědět a tipnout si.

Podle Lužného (2013, s. 70) je vhodné si uvědomit cíl, ke kterému má rozhovor vést, porozumět mu a prezentovat ho. Při pilotním rozhovoru také došlo k situacím, kdy se rozhovor dostal tam, kde mi informace nebyly užitečné a dostala jsem více informací k jinému tématu, než k těm ke kterým jsem potřebovala. Nyní jsem si na tohle musela dát pozor a mé komunikační partnery vždy navést tak, aby pro mě odpovědi byly zásadní. Rozhovorů jsem udělala 5, které jsem následně přepsala do textové podoby.

4.4 Etická dimenze výzkumu

„Hlavní dilema spočívá ve vyvážení zájmů výzkumníka o adekvátnost výsledků, práv a hodnot zkoumaných jedinců, které mohou být ohroženy výzkumem.“ (Hendl, 2017, s. 62).

Existuje několik principů, které mají vliv na plánování samotného výzkumu a jsou uznávány vědeckou komunitou. V následujícím textu zmíním pár z nich. Dobrovolnost a neškodnost je prvním z důležitých principů. Každý z účastníků si musí být vědom své dobrovolnosti a účasti ve výzkumu, nesmí být do výzkumu nucen a má možnost jej kdykoliv ukončit. Druhým velmi důležitým principem je informovaný podepsaný souhlas s účastí. Anonymitu a důvěrnost je nutné taktéž zmínit. Nelze tedy, aby čtenář nebo kdokoliv jiný rozpoznal identitu participanta a samozřejmě já jakožto výzkumník svému participantovi slíbím, že jeho identitu ochráním (Hendl, 2017, s. 62).

Ke svým rozhovorům jsem si tedy zajistila informovaný souhlas. V obsahu formuláře jsem uvedla, že rozhovor bude nahráván a ze zvukového záznamu bude následně analyzován a interpretován. Zvukový záznam bude sloužit pouze pro moji potřebu k přepisu důležitých dat. Zároveň zaručuji anonymitu a ochranu všech zmíněných osob v rozhovoru. Před samotným rozhovorem jsem vysvětlila téma a cíl své práce. V celé práci budu jako své komunikační partnery nazývat sociální pracovnice, nikoliv respondenty.

4.5 Popis techniky sběru dat a jejich zpracování

Rozhovory je nejlépe provádět s využitím audiozáznamu nebo videozáznamu. Jsou to dle Miovského (2006, s. 197) nejčastěji používané metody. Já jsem tedy využila svůj mobilní telefon, ve kterém jsem si rozhovory nahrávala na diktafon. Ten

mi umožnil následný doslovný přepis a dokázal zachytit i intonaci hlasu. Při mém prvním rozhovoru, který jsem provedla v absolventské práci, jsem se dopustila malé chyby a to té, že jsme s pracovníci díky krásnému počasí rozhovor provedly venku. V audiozáznamu mě tak rušilo mnoho dalších elementů, jako projíždějící auta nebo zpěv ptáků a bylo pro mě obtížnější plně se soustředit na odpovědi. Při následných rozhovorech jsem tedy s průběhem rozhovoru venku pro jistotu nesouhlasila, i když krásné počasí vládlo při každém mém rozhovoru.

Jednotlivé rozhovory jsem tedy nahrála do svého mobilního zařízení s předchozím souhlasem mého komunikačního partnera. Následně jsem rozhovory přepsala do doslovné podoby a takhle mi sloužily k mé další práci. Tímto mi vznikne takzvaná transkripce, kterou dochází k první redukci dat. Při přepisu si jednotlivé odpovědi zaznačím barevně a rozliším tak shodující se a neshodující se odpovědi. Kódování dat je začátkem zpracování a třídění dat. Svá data jsem následně převedla do datových segmentů a přiřadila názvy.

V průběhu můžeme použít i editorování, které nám umožní upravit malé detaily, jako například lepší srozumitelnost textu. Miovský (2006, s. 207-211)

Vytvořila jsem si tedy kategorie, ke kterým jsem přiřazovala informace, které se vztahovaly k danému tématu.

Tyto tematické celky jsem si pojmenovala následovně:

- Postoje sociálních pracovníků k homoparentálním rodinám
- Možnosti výchovy dětí homosexuálním párem
- Argumenty PRO/PROTI
- Postoje církve
- Pomoc sociálního pracovníka
- Manželství pro všechny

5 Cíl šetření a výzkumná otázka

Tato bakalářská práce slouží k zjištění postojů sociálních pracovníků k homoparentálním rodinám na základě hloubkových polostrukturovaných rozhovorů.

Práce navazuje na moji absolventskou práci s názvem Pohled sociálních pracovníků na homoparentalitu, ve které jsem se věnovala hlavně teoretické části a vytvořila svůj pilotní rozhovor, který jsem následně reflektovala a zde v bakalářské práci se budu při svém výzkumu snažit těmto chybám vyhnout a napravit je.

Mým cílem je zmapovat nejen postoje, ale také bych chtěla navázat na svoji teoretickou část a zjistit, nakolik se odpovědi pracovníků shodují s teoretickými poznatky a také navzájem mezi sebou. Protože je dané téma pro mnoho pracovníků něčím novým, ráda bych nenápadnou formou obrysově zmapovala jejich obecné znalosti o cílové skupině.

Výzkumná otázka: *Jak se sociální pracovníci staví k homoparentálním rodinám?*

Podotázky:

- 1) Homoparentální rodina, neboli výchova dětí homosexuálním párem, jaký je Váš postoj k těmto rodinám?
- 2) Víte/znáte jaké má homosexuální pár v České republice možnosti ke společné výchově dětí? Změnil/a byste na tom něco?
- 3) Jaký je dle Vás postoj církve nebo církví v České republice k homoparentálním rodinám?
- 4) Dokázal/a byste uvést některé argumenty PRO/PROTI výchově dětí homosexuálním párem? Který Vám přijde nejpádnější?
- 5) Jaký důvod může podle Vás mít stejnopohlavní pár k tomu, vyhledat pomoc sociálního pracovníka?
- 6) Víte o co usiluje návrh zákona o tzv. manželství pro všechny? Jaký z toho máte pocit?

Nad tvorbou těchto otázek jsem přemýšlela dlouhou dobu a to hlavně proto, abych pouze pár otázkami docílila nějakého objektivního výsledku a nepokládala zbytečné a pro mě nepodstatné otázky.

Cílem těchto položených otázek je zjistit, jak se sociální pracovníci staví k homoparentálním rodinám. K tomuto cíli dojdou otázkou číslo 1 a otázkou 4. V průběhu psaní svých prací jsem si uvědomila, že bych zároveň chtěla prozkoumat nenápadnou formou i znalosti sociálních pracovníků o cílové skupině, a tak jsem formulovala pár otázek zaměřených na jejich znalosti, které úzce souvisí s otázkami postojovými. Jedná se o otázky číslo 2, 5 a 6. Záměrně jsem se soustředila na témata, která se v současné době řeší nejen ve společnosti, ale i v Poslanecké sněmovně - adopce dětí homosexuálními páry a návrh zákona o tzv. manželství pro všechny. Mým cílem tak bylo získat i informace, které nejsou příliš rozebírané v jiných pracích, napsaných na podobné téma.

6 Popis zkoumaného souboru

Mého výzkumu se zúčastnilo 5 sociálních pracovníků. Většina dotazovaných pracuje s rodinami a dětmi. Pracovníky jsem shromáždila na základě dostupnosti, i přesto se mi povedlo udělat rozhovor s lidmi z různých organizací. Co mají společné je však dokončené vysokoškolské vzdělání v oboru a s jedinou výjimkou za sebou mají několik let praxe.

7 Analýza dat

Na samém začátku jsem si veškeré své rozhovory z nahrávacího zařízení v telefonu přepsala do textové podoby v počítači. Následně jsem každý z rozhovorů zvlášť vytiskla na papír. Poté jsem udělala tzv. otevřené kódování „Kódování nám pomáhá data popsat. Kód je symbol přiřazený k úseku dat tak, že ho klasifikuje nebo kategorizuje.“ (Hendl, 2012, str. 228).

Při každém přepisu jsem si dělala pro sebe důležité poznámky, které ale neměly za cíl poskytovat mi nová data, nýbrž mi pomohly propojit části dat. Po fázi otevřeného kódování následovala fáze axiálního kódování, kdy byly jednotlivé kategorie opět spojovány, s cílem nalézt vazby, které mezi sebou vzájemně vytvářely.

Axiální kódování nám může pomoci nalézt vztahy mezi jednotlivými kategoriemi, i to, jak se vzájemně ovlivňují, díky čemuž můžeme poté získat ucelený soubor informací, které nám pomohou zkoumané problematice lépe porozumět (Miovský, M., 2006).

Všechny komunikační partnery jsem označila zkratkou SP (sociální pracovník) z důvodu zachování jejich anonymity.

7.1 Postoje sociálních pracovníků k homoparentálním rodinám

První otázka byla zaměřena na to, jaký mají sociální pracovníci postoj k homoparentálním rodinám, neboli k výchově dětí homosexuálním párem. Všem pracovníkům jsem vždy dala otevřený prostor pro své odpovědi a i přesto, že někdy jejich odpovědi nebyly shodné například s tím, co bych uvedla já, nikdy jsem na sobě nedala nic znát. Volný prostor pro jejich vyjádření mi tak z jejich následných výpovědí dodá významy a asociace, které souvisejí s jednotlivými složkami postojů.

Žižlavský (2003) se zmiňuje o tom, že chce-li se výzkumník zaměřit na významy, které jedince k jednotlivým jednáním a významům vedou, je důležité využívat interpretativní metodu, jejímž cílem je porozumění. Moje otázka postojů mi napomůže zejména k objevení náhledů na tuto novou formu výchovy optikou sociálních pracovníků.

První, o čem bych se ráda zmínila, je, že při samotném začátku rozhovoru a při seznámení pracovníků s mým rozhovorem značná část dotazovaných vůbec nevěděla, co je to homoparentalita. Její význam si uvědomili až po vysvětlení, že je to výchova

děti homosexuálním párem. Odpovědi na tuto otázku mě docela překvapily a to z toho důvodu, že byly velmi různorodé. Tři pracovníci k této formě výchovy zaujímají postoj neutrální, jeden velmi negativní a jeden naopak velmi pozitivní.

Postoj SP5 mě zaujal asi ze všech odpovědí nejvíce. Sociální pracovnice vnímá svůj postoj nejen k homoparentálním rodinám, ale i těm heterosexuálním naprosto neutrálně. Nelze říci, že by její pocity byly negativní nebo pozitivní. *„Já k těmto rodinám obecně žádný postoj nemám. To bych ty konkrétní rodiny musela znát osobně, prostě se s nimi nějak setkat, abych k nim mohla vytvořit nějaký svůj postoj. Stejně jako Vám nemůžu říct, jaký je můj postoj k rodinám heterosexuálním, každá rodina je prostě jiná. Jedna je dobrá, druhá je špatná. Když vidím špatnou rodinu, je to pro mě špatná rodina, když dobrou rodinu, je to pro mě dobrá rodina. Já rozhodně nejsem proti výchově dětí homosexuálním párem, děti kolikrát vyrůstají v tak hrozných podmínkách, takže to, že by je vychovával stejnopohlavní pár, pro mě není vůbec směrodatné.“* SP5

Podobně neutrální postoj k této formě výchovy vyjádřila i SP4, která uvedla že *„Já Vám asi nedokážu říci, jestli se k těmto párům klaním pozitivně nebo negativně, já si myslím, že nejdůležitější je, aby dítě vyrůstalo hlavně v milující rodině a je mi jedno, jestli je vychovává máma a táta nebo dvě mámy nebo dva tátové.“* SP4

„Zároveň bych ale chtěla říct, že si myslím, že je třeba, aby se děti, které už tedy stejnopohlavní pár vychovává, alespoň setkávaly s rodinami typu otec-matka-děti a nebyly tak uzavřeny pouze v komunitě homosexuálů.“ SP4

Naopak SP3 nejspíše nad svou odpovědí nepřemýšlela dopředu, a tak zpočátku uvedla postoj spíše negativní, ale pak si uvědomila, že to tak nejspíš necítí a svoji odpověď pozměnila. *„Já dávám přednost heteroparentální rodině, podle mě by mělo mít dítě právo na oba rodiče, je důležité, aby si uvědomilo svůj mateřský a otcovský vzor.“* SP3

Po této odpovědi bylo vidět, že se pracovnice zamyslela, a tak jsem chvíli neodpovídala a nechala jsem ji v myšlenkách, ze kterých po pár vteřinách vyplynulo, že *„Na druhou stranu, ale když se zase zamyslím, je asi lepší dítě vychovávat v harmonickém soužití, které mu může poskytnout i homosexuální pár, než v nefunkční heterosexuální rodině, kde sice dítě bude mít mámu a tátu, ale ta rodina nebude absolutně fungovat.“* SP3

Naopak pracovnice SP2 a SP1, reagovaly naprosto odlišnými odpověďmi, než byly odpovědi výše. Nejprve bych tedy ocitovala pracovnici SP1, jejíž postoj je negativní. „*Já jsem zastánce prostě klasického modelu rodiny, té tradiční, ve které je máma, táta a děti. Nevidím žádný důvod k tomu, proč by se zde měly utvářet nějaké jiné a nové formy rodin. Rodina byla vždy tvořena matkou-otcem a dětmi a nemyslím si, že by se na tomhle mělo něco měnit.*“ SP1

Postoj pracovnice SP2 je zase naopak úplně jiný oproti pracovnici SP1. „*Já k těmto párům mám velmi dobrý postoj, jsem určitě pro, aby homosexuální páry mohly vychovávat společně děti. Kdyby tady byla aspoň ta možnost, aby si i takoví rodiče mohli vzít děti, tak jsem určitě pro, je škoda, že jim to nedovolí.*“ SP1

Na těchto uvedených odpovědích můžeme spatřit, že většina dotazovaných sociálních pracovníků nepovažuje výchovu dětí homosexuálním párem za něco špatného nebo dobrého. Jejich postoje jsou spíše neutrální, což si myslím, že je u sociálních pracovníků opravdu potřeba. Sociální práce by neměla být založena na předsudcích, ale zároveň by neměla obhajovat postoje pouze jedné skupiny, ale zabývat se také prací na úrovni makro prostředí a brát v úvahu i to, co je kolem.

Postoje můžeme rozlišit na kognitivní nebo emocionální složku postojů. V těchto odpovědích máme možnost spatřit hlavně složku emocionální. Důvodem, proč si myslím, že zrovna emocionální je to, že lze spatřit, jakým způsobem jedinec přistupuje k objektu postoje. (tzn., jak hodnotí a interpretuje) Tenhle přístup může ovlivňovat právě jeho negativitu nebo pozitivitu, kterou v odpovědích můžeme taktéž spatřit (Slezáčková, 2012).

V sociální práci je velmi významná spíše pozitivní emoce, orientovaná na silné stránky klienta. Opačný postoj, neboli negativní, může způsobit zúžený náhled, který se zabývá pouze negativy, přičemž pro rozhodování o intervencích v sociální práci je při posuzování životní situace klienta významná reflexivita a zkoumání zdrojů a potenciálu. (Bartlett, 1970.) V mých zaznamenaných odpovědích od sociálních pracovníků je jasné, že převažuje postoj spíše neutrální. Pracovníci se snaží hledat pozitivní stránku věci, aniž bych je o to žádala, tohle můžeme spatřit v hodnotách lásky a výchovy.

7.2 Možnosti výchovy dětí homosexuálním párem

Každý z dotazovaných pracovníků má vytvořený svůj postoj a to i na základě toho, že se s těmito rodinami nikdy nesetkal. Velmi mne zarazilo, že ani jeden z pracovníků mi nedokázal odpovědět správně na otázku možnosti výchovy dětí. Výše jsem se zmiňovala o tom, jak jsem v této otázce udělala velkou chybu ve svém pilotním rozhovoru v absolventské práci, v níž pracovnice o možnostech vůbec nevěděla a já jí bez váhání na otázku odpověděla, aniž bych ji vyzvala, ať se alespoň pokusí odpovědět. V následujících rozhovorech jsem si na tuhle chybu dávala pozor.

Dvě pracovnice přiznaly, že se o tuto problematiku vůbec nezajímají, ale pokusily se alespoň tipnout si některé možnosti. Zbylé tři mi sice odpověděly, ale špatně.

Jako první se zaměřím na pracovnice, které mi na možnosti odpověděly a svými odpověďmi si byly docela jisté, ačkoliv byly chybné.

„No já bych jim schválila osvojení, pro dítě je důležité, aby žilo v laskavé a harmonické rodině, což kolikrát heterosexuální rodiny dítěti zajistit neumí. Je škoda, že si nemohou dítě osvojit. Já si myslím, že pro dítě jsou nejdůležitější první dny, měsíce života pro jeho vývoj osobnosti, to nevnímají, jestli je vychovává máma a táta nebo stejnopohlavní rodiče. Děti jsou přece obklopeni i jinými lidmi, jako jsou babičky, dědečkové, tety, strýčkové, učitelé a podobně. Víím, že tam mají třeba děti z předchozího vztahu, ale nevím, jak to tam pak funguje s tím druhým rodičem.“ SP3

Pracovnice SP1, která má postoje k těmto rodinám negativní, má také o jejich možnostech výchovy dětí zkreslené informace. *„Já víím, že homosexuální páry spolu můžou mít děti v pěstounské péči, ale nemůžou si dítě adoptovat. Nicméně, já bych jim jako neumožnila ani tu žádost o pěstounskou péči.“ SP1*

Velmi mne zaujala opět odpověď SP5, která na začátku chtěla rezignovat, ale nakonec se na moji žádost alespoň pokusila o odpověď. *„Když já tady tu legislativu moc nesleduji, já to tedy zkusím dát nějak dohromady. Umělé oplodnění je možné jen heterosexuálním párům, to stejné osvojení, dle Občanského zákoníku jen manželé a nikdo jiný. Takže homosexuální pár má tedy asi možnost jen dítěte z předchozího vztahu? A nebo, když dojde k početí jinou cestou, třeba jakože nějakým náhodným sexem někde na diskotéce, za to tu ženu nepotrestají, když to zakryje za*

náhodný sex. Je škoda, že tyto lidé nemají žádné důstojné možnosti. Podle mě by bylo dobré dát i jim nějakou důstojnou cestu k tomu děti mít.“ SP5

Pracovnice SP4 se domnívá, že lesbické páry to v těchto možnostech mají o dost jednodušší než ty mužské. *„Já nejsem příliš informována, co se týče tady těch možností. Oficiální cestou to asi pravděpodobně nijak nejde, ony si ty lesbické páry vždycky „nějak,, poradí, horší to mají ti chlapi.“ SP4*

„O těch možnostech, no já nevím, možná snad pěstounská péče jednoho z páru?“ SP4

Podobně jako v předchozích odpovědích jsem dostala odpověď i od pracovnice SP2.

„Já vím, že mají děti z předchozích vztahů, ale nesmějí si adoptovat ani osvojit děti a nemají povolené ani umělé oplodnění. Já bych to změnila, nevidím jediný důvod, proč tyto možnosti taky nemají jako ty páry heterosexuální.“ SP2

Z odpovědí vyplývá, že ani jeden z pěti dotazovaných pracovníků nevěděl o přesných možnostech výchovy dětí homosexuálním párem. Zarážející je hlavně fakt, že většina z pracovníků působila v organizacích zaměřených na práci s rodinami. Chápu, že je tohle téma samotné homosexuality něčím novým a většina pracovníků má již několik let po škole a z toho důvodu se o nových narůstajících skupinách nejspíše dozví až postupem času.

Z odpovědí je patrné, že nikdo z nich si doteď neprošel vzdělávacím kurzem, zaměřeným na tuhle tematiku. Každý z pracovníků si na tyto osoby dokáže vytvořit postoj, ale bližší informace o těchto rodinách nemají. Tato otázka byla také jedna z těch, které směřovaly k nenápadnému zjištění, nakolik se odpovědi pracovníků shodují s mými teoretickými poznatky a také navzájem mezi sebou.

7.3 Argumenty PRO/PROTI

Argumentům PRO/PROTI jsem se věnovala v obou ze svých prací. Těmito argumenty se zabývají hlavně politické strany a odpůrci nebo příznivci toho, aby homosexuální pár vychovával děti.

Pro rychlejší přehled zde uvedu několik PRO a PROTI argumentů, které jsou popsány v mých teoretických částech a následně tyto argumenty porovnám s odpověďmi dotazovaných sociálních pracovníků.

Nejčastějším argumentem pro výchovu dětí je, že pro dítě je nejdůležitější, aby vyrůstalo v milující a stabilní rodině, která jej dokáže slušně vychovat. Dítě bude raději žít ve stejnopohlavní rodině než v ústavním zařízení. Zároveň by se narovнала důstojnost všech lidí. Děti mají vzory z jiných rodin, například od babiček a dědečků, tetiček a strýců, od sousedů. Děti z rozvedených rodin žijí s jedním rodičem nebo si je rodiče předávají mezi sebou. Stejnopohlavní páry jsou schopny dát dítěti stabilní vztahy. Nicméně argumentů proti je taktéž celá řada. Těmi nejčastěji opakovanými jsou, že by se zde měla zachovat tradiční rodina, neměly by se měnit hodnoty rodin. Děti nejsou základem manželství. Výchova stejnopohlavním párem má dopad na psychiku dítěte, které se musí následně vypořádat se šikanou a častým vysvětlováním své situace.

V odpovědích jsem se opět dostala do situace, kdy mi 4 z pěti pracovník vyjmenovaly spíše názory, které jsou PRO výchovu dětí homosexuálním párem, a pouze v jednom případě jsem se dočkala pouze odpovědi PROTI této výchově. Tímto proti argumentem je odpověď sociální pracovníce SP1, podle které *„Výchova dětí homosexuálním párem je ve velkém rozporu se zájmy dítěte a absolutně odporuje klasickému, tradičnímu pojetí rodiny, který já zastávám jako velmi důležitý k uchování rodinných tradic zde ve společnosti. Opravdu nevidím jediný možný argument pro to, aby tito lidé mohli děti vychovávat.“* (SP1)

Naprostým opakem tohoto názoru uvedeného výše je sociální pracovníce SP5, která preferuje hlavně výchovu slušnými a milujícími rodiči. *„Když jsou přece dva slušní lidi, tak je obrovská šance, že slušný člověk vyroste i z toho dítěte. Já výchovu dětí asi nemám spojenou se sexuální orientací. Když má člověk to dítě rád, poskytuje mu zázemí a lásku a chce z něj vychovat slušného člověka a podřizuje tomu tak i výchovu bez ohledu na to, zda je to homosexuál nebo ne, tak proč ne? Když to bude nějaký dacan, který své dítě nedokáže vychovat, ze kterého později vyroste nějaký zločinec, tak je to v pořádku, protože je z heterosexuální rodiny? Argumenty proti bych ani snad neměla, možná ten následný dopad a to vysvětlování a pohled*

společnosti. Že ta rodina bude furt tak nějak na očích, to nemusí být každému příjemné furt něco vysvětlovat.“ (SP5)

Pracovnice SP2 tuhle otázku pojala trošku jiným způsobem než ostatní a pokusila se uvést argumenty, které může zastávat společnost a o kterých si myslí, že jsou většinové. Neuvedla tedy, jak to cítí ona, ale spíše jak si myslí, že to cítí společnost. Podle ní *„Nejčastějším proti je, že dítě potřebuje otce a matku a jejich vzory, podle kterých se následně ztotožňuje a funguje potom v životě. A podle mě nejčastějším pro argumentem je, že není důležité, jestli mě vychová máma a táta nebo táta a táta nebo máma a máma, ale abych měla lásku, plnohodnotnou péči a pak je přece úplně jedno, kdo mě vychovává, jestli dva heterosexuálové nebo homosexuálové. Náhodou podle mě může být fajn mít dva táty nebo dvě mámy!.“*

Velmi podobně vyznívá odpověď od pracovnice SP3, která taktéž uvedla, že *„Dítě potřebuje mít dostatek lásky, podpory a stabilního prostředí. Materiální a citovou funkci, důležitá je hlavně kvalita toho partnerství, aby věnovali dětem dostatek času. Proti bych měla asi jen to, že to prostě není takový ten klasický model rodiny.“(SP3)*

Pro pracovnici SP4 tahle otázka byla těžší, protože podle svého vyjádření o ničem takovém nikdy nepřemýšlela. Důležitá je milující rodina i homosexuální, lepší než žádná. *„Myslím si, že zásadní je, aby dítě mělo milující rodinu a aby žilo tam, kde budou milováni a bude o ně postaráno než někde v ústavu.“*

V odpovědích můžeme spatřit, že nejčastější reakcí srovnatelnou s mou teoretickou částí je preference milující rodiny před žádnou, chybějící rodinou. Pracovnice se shodly na preferenci výchovy homosexuálním párem před ústavní péčí. Častým argumentem bylo i zachování tradičních vazeb rodiny.

7.4 Postoje církve

Co se týče obecných postojů církví, lze říci, že jejich postoje jsou v mnohém podobné. V České republice hojně zastoupených snad jen církev evangelická je k této problematice více nakloněná než ty ostatní. Její vyjádření lze přechíst

v publikaci, kterou vydala synodní rada Českobratrské církve evangelické - Problematika homosexuálních vztahů (2006).⁹

Na tuto otázku mi čtyři z pěti pracovníků odpověděli, že homosexualita je církvemi vnímána velmi negativně. Naopak jedna z pracovníc nedokázala vůbec odhadnout, jaký postoj k tomuhle tématu církev či církve zaujímají a netroufla si odpovědět. Zajímavé bylo vidět, že ve všech čtyřech případech se pracovnice nad otázkou ani nezamyslely a odpověďmi si byly subjektivně naprosto jisté. Jedna z pracovníc mi na tuhle otázku odpověděla tak, že jsem v jednu chvíli nevěděla jak reagovat a musela jsem se ji zeptat na doplňující otázku. Její odpověď zněla takto. *„Souhlasím s jedním našim věřícím, významným lékařem. Nějak takto to řekl: „Zatímco ovečka Dolly je už dávno mrtvá, církve stále řeší používání kondomů.“ Zeptala jsem se, zdali by mi tuhle odpověď mohla více ujasnit. „Já si myslím, že církve ještě pořád řeší a pozastavuje se nad něčím co už je dávno vžitě. Řídí se těmi svými texty, kdybychom všichni měli žít tak jak se žilo někdy ve starověkém Řecku tak se nikdy neposuneme. Společnost se prostě mění a s ní se mění všechno kolem a církve se tomu nechce moc přizpůsobovat hlavně ne tady těm otázkám ohledně dnešních moderních vztahů a forem rodin a vlastně tak nějak sexualitě obecně.“ (SP4)*

Odpověď výše, by se dala víceméně srovnat s odpovědí pracovnice SP3, která si myslí, že *„Církve má předsudky z minulosti a tzv. morální hodnocení, proto odmítá homosexuální páry. Dle mého názoru se církve domnívá, že homosexuální rodina je nedůstojná a církve není tolerantní a má ráda stereotypy.“ (SP3)*

Podobně jistou odpověď jsem dostala i od pracovnice SP2, která si taktéž byla naprosto jistá, že církve má v tomhle ohledu velmi negativní postoj. Vzpomněla si na dobu svého studia na teologické fakultě, což je asi nějaké 2-3 roky zpátky, kdy se setkala s tím, že její spolužák chtěl napsat závěrečnou práci na podobné téma. *„Církve je jednoznačně proti. Když můj spolužák na podobné téma psal závěrečnou práci, tak mu ve škole vyvraceli oči a musel mu to schvalovat i děkan a vedoucí katedry. Pro ně je téma homosexuality hrozné. Určitě nic takového neschvalují a podle mě to ani nikdy schvalovat nebudou.“ (SP2)*

Na rozdíl od těchto odpovědí uvedených výše, se pouze pracovnice SP5 dokázala rozpovídat i o církvích, které zde v České republice máme. Negativním

⁹ <http://kocna.webzdarma.cz/sbor/homosex.pdf>

postojem si byla jistá, tak jako pracovnice uvedené výše. „*Katolická církev, ta se k tomu staví negativně, to je jasný. Protestanské církve to moc nevím, ty možná budou tolerantnější, ale to by se musel brát příklad od příkladu. Víte, já na ty výklady písma moc nejsem, to ať na mě nikdo nechodí. To je už dneska takový veřejný tajemství. Původní texty jsou zašantročeny, kdo ví kde a už se z nich dávno nevychází. Takže takový to mám patent na rozum, protože je to v mojí bibli, která je přeložená naprosto tendenčně a přizpůsobená potřebám mojí církve, tak to jako není vůbec objektivní.*“ (SP5)

Jediná z pěti dotazovaných pracovnice SP1, si netroufla posoudit, jaký názor by církev mohla mít. Prý se o cokoliv kolem církve nikdy moc nezajímala a nikdy k církvi nebyla vedena. Jak sama o sobě říká „*Nejsem věřící a v tomhle se já absolutně neorientuju, nedovoluji so posoudit jaký postoj na tohle téma církev má.*“

Tahle otázka je jedna z těch, které se týkají samotných postojů. Je evidentní, že otázky na postoje nejsou pro pracovnice problémem k zodpovězení. Svoje postoje mají, podle většiny odpovědí srovnané. Z odpovědí je patrné, že čtyři z pěti pracovnic jsou si jisté, jaký postoj zaujímá církev k otázce homoparentality a to spíše negativní. Pouze jedna z pracovnic, se k této otázce nechtěla vyjádřit, tedy dle jejich slov si netroufla posoudit odpověď na tuto otázku.

7.5 Pomoc sociálního pracovníka

Oblast homosexuality a sociální práce je obrovská. Můžeme zde pracovat jak na mikro, tak i makro úrovni. Práce s osobami stejného pohlaví je v české sociální práci něčím novým a lze se domnívat, že se velká část pracovníků s touto cílovou skupinou zatím nesešla.

Sociální práce má za úkol zaměřit se jak na jednotlivce, jeho psychiku, pocity, jeho uvědomění si své situace, tak také musí brát v potaz jeho blízké okolí, rodinu, děti, partnery. Sociální pracovník by měl ale také umět pracovat na makro úrovni a zabývat se diskriminací. Můžeme se zde bavit o kritické sociální práci, kde je klíčovou hodnotou spravedlnost. „Sociální spravedlnost (ve smyslu egalitářství), rovnost, komunitní hodnoty, začleňování, demokracie, oslava rozmanitosti a odlišnosti, lidská práva, udržitelnost, harmonie, spolupráce, vzájemná závislost a osobní a sociální transformace“. (Janebová 2014, s. 23). Kriticky/radikálně smýšlející sociální práce, „která analyzuje vzájemné vztahy mezi LGBT jednotlivci a

sociálními strukturami, s reflektováním strukturálních bariér, které významně ovlivňují životní okolnosti. Sociální problémy vznikají v důsledku špatně nastavených sociálních norem, které patologizují marginalizované a vytvářejí sociální nerovnosti. (Weinberg, 2008 in Janebová 2014).

Máme možnost hovořit také o Antiopresivní/antidiskriminační sociální práci, kterou Matoušek ve Slovníku sociální práce (2008 s. 26) definuje jako „postup užívaný v sociální práci, jenž reaguje na systémové znevýhodňování určitých skupin, ať už jsou jeho zdrojem rasové předsudky, předsudky týkající se pohlaví, společenského postavení, sexuální orientace, apod.“ V rámci mé teorie se zde nacházejí také otázky LGBT komunity v jejím seniorském věku a mohli bychom zde vyjmenovat mnoho dalších možností, jak lze s touto skupinou osob pracovat.

Odpovědi od mých respondentů se často shodují. Nejčastější shoda je v nabídce poradenství, na kterém se shodly pracovnice SP2, SP3 a SP 1.

„Pomoc sociálního pracovníka tyto rodiny určitě vyhledají v rámci poradenství ohledně dětí, legislativy, ohledně svých práv, prostě celková informovanost.“ SP2

Naprosto stejně také odpověděla pracovnice SP3. *„Kvůli nevědomosti jejich práv, takže nějaké poradenství a žádost o nějaké informace, na co mají třeba právo a tak.“(SP3)*

„Tyto osoby sociální pracovníky vyhledají za účelem sociálně právního poradenství ve věci adopce nebo pěstounství. Prostě co se týče nároku na děti.“(SP1)

Pracovnice SP4 a SP5 viděly nabídku služeb ze strany sociální práce zase v něčem úplně jiném. Pracovnice SP4 se domnívá, že *„Budou chtít vědět třeba otázky na majetek, nebo se budou ptát na zdravotní stav partnera anebo třeba výchovu dítěte po rozchodu páru nebo úmrtí jednoho z páru.“(SP4)*

„Já si myslím, že tyhle rodiny budou mít k návštěvě sociálního pracovníka úplně stejné důvody, jako mají rodiny heterosexuální. Tak například, když budou usilovat o svěřeni dítěte do péče například po rozvodu, když budou chtít převést dítě do vlastní péče, nebo když osoba usiluje o kontakt s dítětem.. Prostě k podání žádosti různým institucím. A taky hlavně psychosociální podpora bude asi důležitá. Hlavně, aby ten sociální pracovník neměl vůči nim žádné předsudky.“ (SP5)

Při rozhovorech s jednotlivými pracovníci jsem věděla o tom, ze které organizace pochází a s jakou cílovou skupinou pracují. Tyto odpovědi na otázku – Jaký důvod může podle Vás mít stejnopohlavní pár k tomu vyhledat pomoc sociálního pracovníka- byly úzce spojeny vždy právě s tím, kde pracují a jaké služby poskytují. Každá z odpovědí byla pojata velmi obecně. Ani jeden z pracovníků nezohlednil práci jak na mikro, mezo a makro úrovni a můžeme také vyzorovat, že nikdo z nich nemá zatím žádnou zkušenost s touto cílovou skupinou.

7.6 Manželství pro všechny

Manželství pro všechny je návrh zákona na uzákonění manželství pro stejnopohlavní páry. Je to novela občanského zákoníku, kterou do dnešní doby podepsalo již 46 poslanců ze šesti sněmovních klubů. Proti tomuto návrhu bojuje protistrana za ukotvení manželství jako svazku muže a ženy, kterou již podpořilo 37 zákonodárců. Cílem tohoto návrhu je předpoklad, aby i homosexuální páry měli v manželství stejná práva, jako má muž a žena.

Nynější možnost registrovaného partnerství má pro tyto páry spíše řadu nevýhod než výhod. Za největší nevýhody radí nemožnost přisvojení dítěte druhého partnera, nemohou společně osvojit dítě ani mít společnou pěstounskou péči. Nemají právní nárok na výživné, na sirotčí důchod a partner na důchod vdovský a plno dalších odlišností oproti běžnému manželství. Celému popisu manželství pro všechny a průběhu jeho jednání se věnuje organizace Jsmefer.cz,¹⁰ která je iniciativou usilující o úplné zrovnoprávnění LGBT komunity, v České republice (Novinky, [online], 2019).¹¹

Otázku na návrh zákona Manželství pro všechny, jsem do mého výzkumu vložila záměrně a to z toho důvodu, že je nyní velmi probíraným tématem i v Poslanecké sněmovně. Pokud by se tento návrh zákona schválil, myslím si, že by se změnila formy manželství a začal by narůstat počet manželství stejnopohlavních páru. Touto otázkou jsem chtěla zjistit obecný přehled dotazovaných sociálních pracovníků.

¹⁰ <https://www.jsmefer.cz/>

¹¹ <https://www.novinky.cz/domaci/500907-poslanci-se-opet-hadali-o-manzelstvi-pro-homosexuality.html>

K mému překvapení ani jedna z 5 sociálních pracovníček nevěděla, o co tento návrh usiluje. Některé o tomto návrhu již alespoň slyšely, ale některé vůbec netušily, že se u nás něco takového projednává.

Pouze pracovníčky SP3 a SP2 odvodily záměr zákona podle samotného pojmenování a spojitostí s mým tématem.

„Domnívám se, že tento zákon usiluje o schválení pro sexuální menšiny zrovnoprávnění svazků osob stejného a opačného pohlaví o uzákonění manželství. Pokud tomu tak je, můj pocit je ten, že mnohdy lidé stejného pohlaví se dokážou postarat o děti lépe než normální rodina. Více si vzájemně pomáhají, podporují se, vychovávají dobře děti, žijí ve společné domácnosti. Chápu, že by chtěli mít stejný zájem na založení rodiny a chtěli by mít stejná práva a povinnosti.“ (SP3)

Pracovnice SP2 uvažovala podle názvu podobně. *„Nevím přesně o co by mohl usilovat, ale myslím si, že o to, aby bylo zlegalizované i manželství homosexuálními páry?“* (SP2)

Naopak pracovníčky SP5, SP4 a SP1 vůbec nevěděly o co by tento zákon mohl usilovat, ale snažily se mi alespoň něco odpovědět. Pouze pracovníčka SP1 odpověděla velmi stroze. *„Nevím vůbec o co usiluje, ale už jsem o něm někde slyšela.“* (SP1)

„Nevím, o co usiluje, ale co určitě vím, že je vždy třeba držet se podstaty problému a nenechat se vtáhnout do nějakých politických hrátek a bojů o politickou moc.“ (SP4) Na závěr ještě doplnila *„Vše dobré všem dobrým gayům a lesbám“* (SP4)

Pracovnice SP5 o tomto zákoně alespoň slyšela, ale taktéž neví, o co usiluje. Podělila se semnou alespoň o osobní zkušenost z pracoviště. *„Já jsem o tom slyšela, ale nedostala jsem se k tomu, takže nemůžu posoudit. Slyšela jsem ale nějaké názory pro a proti tady u nás v organizaci, které jsou s tím asi spojené a zase to bylo samozřejmě hrozně tendenční a že je to celé špatně a od argumentovaný to bylo naprosto směšně. Jako hodíme to do koše z těchto důvodů, které s tím nemají podle mě nic společného. Já sama jsem se k tomu textu vůbec zatím nedostala, takže fakt nevím ale jako prostě když můžou mít svoje práva jiný menšiny, tak proč ne i tahle menšina. Asi se mi teda popravdě moc nelíbí ten název manželství pro všechny, nevím, kdo tohle vymyslel, ale už se kolem toho zas začínají objevovat takový docela úchylný debaty, co jsem já slyšela.“* (SP5)

Z těchto odpovědí můžeme spatřit, že mnou tázáni pracovníci i přesto, že většina z nich pracuje s rodinami a dětmi o tomto návrhu zákona takřka nic nevědí a zatím se o tohle téma nezajímaly. Dle mého názoru, je to hlavně tím, že nikdo z nich nemá přímou zkušenost s prací s těmito osobami a tak zatím neměly dle nich důvod se o tohle zajímat.

8 Shrnutí výsledků výzkumu

Cílem této práce bylo zjistit postoje vybraných sociálních pracovníků k homoparentálním rodinám na základě hloubkových polostrukturovaných rozhovorů. Mým cílem bylo zmapovat nejen postoje, ale také bych chtěla navázat na svou teoretickou část, nejen zde v bakalářské práci, ale i na teoretickou část ze své absolventské práce s názvem Homoparentalita z pohledu sociálního pracovníka a zjistit, nakolik se odpovědi pracovníků shodují s teoretickými poznatky a také navzájem mezi sebou.

Dílčí cíl 1: Jak se sociální pracovníci staví k homoparentálním rodinám?

Z mého výzkumu vyplynulo, že odpovědi na postojové otázky nebyly pro pracovnice ničím složitým. Každá z pracovnic má vybudovaný postoj k těmto rodinám, ale žádná z nich nemá s těmito rodinami osobní zkušenost. Velmi mě zaujalo, že z pěti dotazovaných pracovnic se tři pracovnice k těmto rodinám staví spíše neutrálně a to právě na základě chybějící zkušenosti práce s těmito rodinami. Dle nich je důležité, aby dítě vyrůstalo v láskyplné, stabilní rodině. Je nutné, aby rodiče plnili svoji rodičovskou odpovědnost. Pokud je rodina v tomhle smyslu funkční, nezáleží na tom, zdali jsou vychovávány párem homosexuálním nebo heterosexuálním. Jedna z pracovnic se k těmto rodinám staví velmi pozitivně a nevidí důvod, proč mají tyto osoby odepírána práva na rodičovství a naopak pracovnice s opačným názorem, která se k těmto rodinám staví velmi negativně, zastává tradiční rodinu a nevidí jediný důvod, proč zde zakládat nové formy rodičovství.

Cíleně jsem jako první otázku zvolila – Jaký je Váš postoj k homoparentálním, abych si ověřila, že i když se s těmito rodinami nikdy neseťkaly, nějaký postoj si utvořit dokázaly. Následně jsem tedy položila otázku, zdali vědí o možnostech výchovy dětí homosexuální párem. Vzhledem k tomu, že postoje si utvořit dokázaly, zajímalo mě, jaké znalosti o těchto rodinách mají. Překvapením bylo, že ani jedna z pěti pracovnic nevěděla o přesných možnostech výchovy dětí. Domnívaly se, že osvojení ani pěstounská péče pro tyto páry možná není, nýbrž pouze pro pár manželský. Shodly se, že v těchto rodinách budou nejčastěji děti z předchozích vztahů. Dále mě tedy zajímalo, jaké jsou jejich argumenty pro nebo proti výchově dětí homosexuálním párem. Odpovědi na tuto otázku byly v mnohém podobné s otázkou číslo jedna. Čtyři z pěti pracovnic mi vyjmenovaly převážně argumenty pro, ve kterých nejčastěji zaznívalo, že dítě potřebuje milující rodiče

a stabilní rodinu, která je vždy před ústavní péčí. Také zazněla otázka důstojnosti, kdy lesbické páry často musejí podstoupit velmi nedůstojné kroky k tomu, aby mohly mít dítě. Naopak v argumentech proti zaznívalo udržení tradiční rodiny, následné vysvětlování své situace okolí a možná šikana dětí vychovaných v těchto rodinách ze strany spolužáků či vrstevníků. Zajímala mě také otázka církve a to doslova zdali jsou pracovníce schopny posoudit, jaký postoj k těmto rodinám zaujímá církev. Čtyři z pěti pracovníc se shodly na tom, že církev se k této problematice homoparentálních rodin staví velmi negativně, stále zastává tradiční hodnoty ve společnosti a od homosexuality obecně se distancuje. Pouze jedna z pracovníc uvedla, že není věřící a v otázkách církve se nikdy neorientovala a netroufá si tak vůbec postoj církve k tomuhle tématu posoudit.

Dále mne zajímalo, jaký důvod by podle nich měl mít stejnopohlavní pár k tomu, vyhledat pomoc sociálního pracovníka. Lze opět spatřit, že tyto pracovníce nemají žádnou zkušenost s touto cílovou skupinou a většina z nich se tak shodla na tom, že poradenství bude hlavním důvodem jejich návštěvy. Z mé teoretické části lze spatřit, že oblast sociální práce s lidmi stejného pohlaví je velmi široká a rozmanitá.

Z odpovědí je značná nepřipravenost sociálních pracovníků na možný příchod těchto klientů. Nyní situace homoparentálních rodin je často probírána nejen ve společnosti ale také v Poslanecké sněmovně. Existuje zde návrh zákona o tzv. manželství pro všechny a tak mě zajímalo, zdali pracovníce o tomto zákoně alespoň slyšely a vědí, o co usiluje. Pouze dvě pracovníce se domnívají, že by se podle názvu mohlo jednat o zrovnoprávnění manželství i osobám stejného pohlaví a zbylé tři pracovníce vůbec netušily, o co by se mohlo jednat.

9 Diskuze

Cílem diskuze je zařadit výsledky svého výzkumu do kontextu současné literatury a provedeného výzkumu. V diskuzi se zjišťuje, zdali provedený výzkum přinesl něco nového nebo naopak, jestli jsou výsledky v rozporu s dosavadními poznatky. V této části podrobíme výsledky kritickému vyhodnocení. Ptáme se, jaké zobecnění je možné. Zjišťujeme, jestli lze přenést závěry našeho výzkumu do jiných míst a na jiné skupiny jedinců. V této části vyjasníme také omezení výzkumu a jeho závěrů (Hendl, Remr, 2017, s. 59).

Pro tuhle diskuzi bych zde ráda využila bakalářskou práci Barbory Eichlerové, DiS. (2017), která vedla práci na téma Postoje sociálních pracovníků k lidem s odlišnou sexuální orientací. Autorka této práce provedla výzkum, ve kterém mimo jiné zjišťuje postoje sociálních pracovníků k registrovanému partnerství a k možnosti adopce dětí. Také zde zmínila některé názory od sociálních pracovníků, které jsou zaměřené na postoje církve vůči homosexuálům. Vzhledem k tomu, že se jedná taktéž o zkoumání postojů sociálních pracovníků, nikoliv tedy k homoparentálním rodinám, ale k osobám s odlišnou sexuální orientací, otázky jsou formulované v podstatě stejně, jako mám já ve svém výzkumu.

Ve své výzkumné části Eichlerová (2017, s. 38 – 39) položila šesti pracovníkům otázku pomocí polostrukturovaného rozhovoru, které zkoumaly postoje sociálních pracovníků k registrovanému partnerství a adopci. V první otázce se zaměřila na zákon o registrovaném partnerství, ale jak sama píše, tohle partnerství plynule navazuje na téma přiosvojení a adopce stejnopohlavními páry. Autorka udává, že všichni respondenti se k tématu adopce dětí stejnopohlavními páry staví kladně a nevidí důvod, proč by si tyto páry nemohly adoptovat děti. Pracovníci, se kterými rozhovory vedla, pracují s dětmi a vědí, že nejlepší je zájem dítěte, aby vyrůstalo v prostředí, kde mu bude dopřána láska, pocit bezpečí a péče. Neohlížejí se na to, jestli je vychovává heterosexuální nebo homosexuální pár. Zároveň se pracovníci bojí, jak k těmto rodinám přistoupí okolí jako (škola, rodiče ostatních dětí, učitelé), kteří by na tyto děti mohli nahlížet negativně.

„Z toho vyvozují závěr, že respondenti se bojí o společnost a o přijímání lidí s odlišnou sexuální orientací, které není stále stavěno na rovnocennosti a toleranci a je zapotřebí do podvědomí společnosti více vkládat fakt, mluvit o tom, že tato skupina lidí tu je a že se nejedná o žádné riziko pro společnost.“ (Eichlerová, 2017, s. 38 – 41)

V mém výzkumu shodně odpověděly tři z pěti dotazovaných, kteří taktéž preferují láskyplnou rodinu, která dětem poskytuje bezpečí a stabilitu a pokud je to v zájmu dítěte, nezáleží na tom, zdali jsou vychováváni heterosexuálním nebo homosexuálním párem. Zároveň jsou si ale vědomi, že se tyto děti/rodiny mohou setkávat se šikanou ve škole a s nepřijetím okolí.

Autorka taktéž ve své práci zmiňuje důležitost osobní zkušenosti s lidmi s odlišnou sexuální orientací, což považuje vzhledem k postojům za důležité. V průběhu rozhovoru zjistila, že rozhovor vede i s těmi, kteří byli vychováni v rámci katolické rodiny. Autorka se domnívá, že víra postoje velmi ovlivňuje. Respondenti odpověděli, jak oni sami vnímají církev a svoji víru vzhledem k lidem s odlišnou sexuální orientací. Jeden z respondentů uvedl, že především v katolické a protestantské církvi kněží vyzývají lidi, aby se za tyto osoby modlili, protože je to nemoc, něco, co se dá modlitbou změnit. Z toho pramení to, že muž a žena je model, který má být nastolen, a jakékoliv odchylky jsou prakticky nemožné. Jiný respondent uvedl, že katolická církev má nastaveno pravidlo, že pár tvoří muž a žena a přes to nejede vlak. S tímto tvrzením ale sama respondentka nesouhlasí a to i přesto, že byla vychovávána v katolické víře. Dle ní Vatikán stále vysílá zprávy o tom, že je homosexualita špatná, katolická církev má velké slovo a to i zde v České republice a tohle má za důsledek to, že naše společnost brání tomu, abychom homosexualitu byli schopni přijmout. (Eichlerová, 2017, s. 38 – 41).

Odpovědi jsou taktéž velmi shodné s odpověďmi od sociálních pracovníků z mého výzkumu. Čtyři z pěti pracovníků se shodly na tom, že církev se k homosexualitě a s tím spojených věcem staví velmi negativně a stále zastává tradiční rodinu a hodnoty ve společnosti.

Domnívám se, že by bylo zajímavé vytvořit práci zaměřenou na rozdíly v postojích sociálních pracovníků k výchově dětí stejnopohlavním párem, kteří s těmito rodinami již pracovali nebo pracují a s těmi, kteří žádnou zkušenost s těmito rodinami nemají.

Pracovní zkušenosti s homoparentálními rodinami nejsou součástí ani jedné z těchto prací.

Chybí i práce, které by se zabývaly možnostmi nehomofobní a přitom zároveň hodnotově tradiční (tj. vůči homosexuálnímu jednání nesouhlasné) sociální práce s homosexuály. Protože rozdělení na (hysterické) homofoby na straně jedné a vesměs

nekritické příznivce homosexuality na straně druhé je velmi neúplné a opomíjí celou velkou skupinu konzervativně smýšlejících (a typicky konzervativně věřících), ale nikoli netolerantních sociálních pracovníků, potažmo občanů.

Závěr

Cílem této práce bylo zjistit postoje sociálních pracovníků k homoparentálním rodinám, pomocí hloubkových polostrukturovaných rozhovorů. Dle mého názoru jsem cíl naplnila. V první části práce jsem tento cíl naplnila kompilací z odborné literatury a v praktické části pomocí kvalitativního výzkumu formou hloubkových rozhovorů se sociálními pracovníky.

Ve výzkumu jsem si stanovila jednu dílčí výzkumnou otázku a to: Jak se sociální pracovníci staví k homoparentálním rodinám? Výstupy z těchto otázek jsem popsala v kapitole analýza dat, kde jsem zpracovala přímé odpovědi od mých komunikačních partnerů. Velmi mě potěšilo, že většina z pracovníků se k těmto rodinám staví neutrálně, protože s nimi nemá osobní zkušenost a nemůže tak soudit. Zaujmut neutrální pozici je dle mého názoru pro sociální práci to nejlepší. Těžko s takovými klienty bude pracovat někdo, kdo v sobě pociťuje homofobní chování, vůči některým menšinám.

V úvodu jsem se zmínila, že bych chtěla pár otázkami zjistit, nakolik se odpovědi pracovníků shodují s teoretickými poznatky a také navzájem mezi sebou. Tyto otázky byly k mému překvapení pro pracovnice problematické. Považuji za velmi důležité vzhledem k postojům osobní zkušenost s těmito rodinami. Některé pracovnice totiž sice postoje utvořené měly, a to i na základě, že se s těmito rodinami nikdy nesetkaly a v otázkách ohledně znalostí o možnosti výchovy dětí homosexuálním párem či návrhu zákona manželství pro všechny nevěděly, dá se říct skoro nic. Tahle nevědomost je pochopitelná nejspíše z toho důvodu, že homoparentalita je sama o sobě v České republice něčím novým a pracovnice tak neměly důvod nebo motivaci k tomu, si informace ohledně těchto rodin dobrovolně zjišťovat.

Já osobně si myslím, že důležité je vytvořit si postoj formou osobního kontaktu a nejen tím co nám zprostředkovávají média nebo internet. Zvlášť důležité je v oblasti sociální práce pracovat s předsudky a nikoho nesoudit dokud si nevytvořím vlastní obraz o skutečnostech. Pak už záleží jen na každém z nás, jak se k tomu postavíme.

Jsem si vědoma toho, že jsem použila některé internetové zdroje, které nejsou příliš odborné, ale obsahují výpovědi/rozhovory reálných osob, které se k tomuto tématu vyjadřují. Snažila jsem se pracovat s nejaktuálnějšími informacemi. V době psaní této práce se na tohle téma hovořilo poměrně často a probíhalo i projednávání návrhu zákona o manželství pro všechny v Poslanecké sněmovně. Soustředila jsem se tedy na aktuální

čísla, informace, názory, rozhovory. Zároveň k tomuhle tématu není vydáno velké množství knih, spíše k homosexualitě obecně než k výchově dětí homosexuálním párem.

Tato práce mne velmi obohatila, nejen díky velkému množství nastudované literatury, která mě zahrnula informacemi ohledně celkové rodinné politiky, ale také mě naučila mnoho novému a to například tomu, abych nesoudila ostatní bez vlastní zkušenosti a abych si jako budoucí sociální pracovnice vytvářela na každého svůj vlastní názor a nenechala se stáhnout a ovlivnit okolím.

Použitá literatura

BARTLETT, Harriett M. a Beatrice N. SAUNDERS. The common base of social work practice. New York: National Association of Social Workers, [1970]. ISBN 0871010542.

BOZETT, Frederick W. Gay and lesbian parents. New York: Praeger, 1987. ISBN 0-275-92370-3.

DISMAN, Miroslav. 2011. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Nezměněné vyd. 4. Praha: Karolinum. ISBN 987-80-246-1966-8.

EICHLEROVÁ, Barbora. *Postoje sociálních pracovníků k lidem s odlišnou sexuální orientací*. Praha, 2017. Bakalářská práce. UNIVERZITA KARLOVA. Vedoucí práce Ing. Mgr. Jan Dočkal, CSc.

Facts About Homosexuality and Child Molestation. Psychology.ucdavis [online]. California: Gregory M. Herek, 2016 [cit. 2019-02-06]. Dostupné z: http://psychology.ucdavis.edu/rainbow/html/facts_molestation.html

FISH, Julie. *Social work with lesbian, gay, bisexual and trans people: Making a difference*. 2012. Great Britian, 2012. ISBN 978-1-8442-8035.

FFREUND, K., Watson, R., & Rienzo, D. (1989). Heterosexuality, homosexuality, and erotic age preference. *The Journal of Sex Research*, 26 (1), 107-117.

GAGNON, Robert A. J. *The Bible and homosexual practice: texts and hermeneutics*. Nashville: Abingdon Press, c2001. ISBN 068708413X.

GROTH, A.N., & Birnbaum, H.J. (1978). *Adult sexual orientation and attraction to underage persons*. *Archives of Sexual Behavior*, 7 (3), 175-181.

HENDL, Jan a Jiří REMR. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1192-1.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

HIML, Pavel, Jan SEIDL a Franz SCHINDLER, ed. *"Miluji tvory svého pohlaví": homosexualita v dějinách a společnosti českých zemí*. Praha: Argo, 2013. Každodenní život. ISBN 978-80-257-0876-7

JANEBOVÁ, Radka. *Kritická sociální práce*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-413-7.

JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. V Praze: Karolinum, 2000. ISBN 8071849545

JENNY, C., Roesler, T. A., & Poyer, K. L. (1994). *Are children at risk for sexual abuse by homosexuals?* Pediatrics, 94(1), 41-44

JOHNSON, Suzanne M. a Elizabeth O'CONNOR. *The gay baby boom: the psychology of gay parenthood*. New York: New York University Press, c2002. ISBN 0-81474261-0.

KUTÁLKOVÁ P., Skřivánková M. 2017. *Sešívání rodiny: nový život zevnitř i zvenku* (Přípravná studie).

KARBÁNOVÁ, P. (2017). *Postoje manažerů a zaměstnanců k teleworkingu* (bakalářská práce). Praha: Univerzita Karlova.

LINDEROVÁ, I., P. SCHOLZ a M. MUNDUCH. 2016. *Úvod do metodiky výzkumu*. Jihlava: VŠ polytechnická. ISBN 978-80-88064-23-7.

LUŽNÝ, Dušan. 2013. *Metodologie společenských věd*. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc. ISBN 978-80-244-3667-8

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 2008. Portál, 2008. ISBN 9788073673680.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. Psyhé (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

MOŽNÝ, Ivo. *Moderní rodina: (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok, 1990. ISBN 80-7029-018-8

NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. *Matky kuráže: lesbické rodiny v pozdně moderní společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) ve spolupráci s Masarykovou univerzitou, 2011. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-041-4.

OAKLEY, Ann. *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-403-

POLÁŠKOVÁ, E. (2009). *Plánovaná lesbická rodina*. Klíčové aspekty přechodu k rodičovství. Brno: FSS MU

SCHOENBERG, Robert, Richard S. GOLDBERG a David A. SHORE. *Homosexuality and social work*. New York: Haworth Press, c1984. ISBN 0-86656-180-3.

SLEZÁČKOVÁ, Alena. *Průvodce pozitivní psychologií: nové přístupy, aktuální poznatky, praktické aplikace*. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3507-8

SOKOLOVÁ, Věra. *Otec, otec a dítě: Gay muži a rodičovství*. Sociologický časopis. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2009, roč. 45, č. 1, s. 115 – 145. ISSN 0038-0228.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda a Ivana OLECKÁ. *LGBT senioři: Neviditelná menšina*. Praha, 2016. Výzkumná zpráva. Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu z.s.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2492-8.

ŽIŽLAVSKÝ, Martin. *Metodologie pro Sociální politiku a sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. ISBN 80-210-3110-

Internetové zdroje

Duhová školení. Duhové semináře [online]. [cit. 2019-05-16]. Dostupné z:

<http://www.duhoveseminare.cz/duhova-skoleni>

Homosexuální sňatky versus obrana tradičního manželství. In: 90' ČT24 [Televizní pořad]. ČT24 [9. 10. 2018] Dostupné z:

https://www.ceskatelevize.cz/porady/11412378947-90-ct24/218411058131009/?fbclid=IwAR1p81t849Wui-C_2CLKhqkdDBrSzPAj7n6TEQPkeGs8qrVBK9nvvjI67hA

<https://www.jsmefer.cz/>

Katechismus: Homosexualita. Karmelitánské nakladatelství [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z:

http://www.katechismus.cz/hledej.php?styp=all&typ=HP&hledej_co=homosexualita&search_kde=1&x=0&y=0

LESBICKÁ A GAY RODIČOVSKÁ SEZNAMKA. Lesbický koutek [online]. [cit. 2019-05-21]. Dostupné z:

http://www.lesbickykoutek.cz/index.php?item=rodicovska_seznamka

Manželství – jeden z pohledů na přirozenou rodinu. In: Youtube [online] [30. 11. 2018.] Dostupné z:

https://www.youtube.com/watch?v=m4p0HC9m7WQ&fbclid=IwAR37nzMDZxz_TlymKzmHDihrbmVmFUJd9D9-Zzdz9Ee_tveaZEp20yqiw9s

Ministerstvo práce a sociálních věcí, (2017). Koncepce rodinné politiky

<https://www.novinky.cz/domaci/500907-poslanci-se-opet-hadali-o-manzelstvi-pro-homosexuality.html>

Poslanci se opět hádali o manželství pro homosexuály. In: Novinky.cz [Internetový zpravodajský portál] Novinky.cz, [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/500907-poslanci-se-opet-hadali-o-manzelstvi-pro-homosexualy.html>

Katechismus [online]. [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <http://www.katechismus.cz/>

Prague Pride z.s. [online]. [cit. 2019-05-21]. Dostupné z: <https://www.praguepride.cz/cs/>

SEDLÁČKOVÁ, Anna. Specifika dětí z homoparentálních rodin [online]. 2009 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z <http://old.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2009110501>

<https://www.youtube.com/watch?v=m4p0HC9m7WQ&t=99s>

Zákon o registrovaném partnerství. Zákon 115/2006 Sb. v účinném znění od 1.7.2006

Zákon o specifických zdravotních službách. Zákon č.373/2011 Sb. v účinném znění ke dni 1.4.2012